

Wij kunnen hier wederom niet weergeven al de bijzonderheden der reis; noch het bezoek aan Zendeling MERENSKY, op *Botsabelo*; noch des schrijvers oordeel over de *Boeren en de Zending*; maar springen aanstonds over van blz. 57 op 77.

Ds. CACHET was nu te *Lijdenburg*; maar waartoe?

Het antwoord hierop kan kort zijn. *Primo*: om ten nutte der Gemeente zijne rechten als consulent te handhaven; en *secundo*: daar de gemeente der „Hervormde Kerk” in de Republiek, krachtens de vereeniging door Ds. VAN HEIJNINGEN bewerkt, op het kerkgebouw „beslag” leide, moest hij onderzoeken, of die vereeniging op wettige wijze en met toestemming der Gemeente gesloten was? Indien *ja*, dan moest hij trachten te bewerken, dat zij zich van de Herv. Gemeente in de Republiek losmaakte; en gelukte hem dit niet, dan om zich heen verzamelen, die aan de Gereformeerde Kerk getrouw wilden blijven. Indien *neen*, dan moest hij dit aan den dag brengen, en met den Kerkeraad maatregelen nemen, om de Gemeente voor elke inmenging met het liberale Kerkbestuur te bewaren. Eene schoone, doch moeilijke taak was hem opgelegd, doch hij gevoelde kracht en lust tot het werk.

Hij bleef vijf dagen te *Lijdenburg*. Op den eersten dag vergaderde de Kerkeraad, onder praesidium van Ouderling L. FOURIE en besloot, met eenparige stemmen, zijn goed recht als consulent te erkennen. Hij werd spoedig schriftelijk verzocht, als zoodanig de vergadering verder te praesideeren. Als consulent erkend, liet hij zich eerstens de kerkeboeken en papieren brengen, en ontving die in den meest verwarden staat mogelijk. Het was een ware Augiasstal, die gereinigd worden moest, en, schoon geholpen door den Kerkeraad, gelukte het hem eerst na een paar dagen harden arbeid, een en ander eenigszins in orde te brengen. De voornaamste zaak, die behandeld moest worden, was *de vereeniging dezer gemeente met die der Hervormde Kerk in de Republiek*, door Ds. VAN HEIJNINGEN.

Het bleek Ds. CACHET spoedig, dat Ds. VAN HEIJNINGEN daartoe noch door den Kerkeraad, noch door de gemeente gemachtigd was; in de Notulen des Kerkerads werd de zaak ook niet met een enkel woord vermeld; de predikant had in zulk eene gewichtige zaak, op eigenmachtige wijze gehandeld. Over het gebeurde te *Hoedspruit* betuigden de daarin betrokkenen hun leedwezen en allen verklaarden, dat zij tegen eene vereeniging met de andere gemeenten waren en bleven, zoolang die van onze Gerefor-

meerde Kerk gescheiden en onder leiding van de liberale predikanten waren.

Na eene uitvoerige behandeling der zaak gaf de Kerkeraad, in een dege-lijk uitgewerkt document te kennen : dat de vereeniging van *Lijdenburg* met de Hervormde Kerk der Republiek door Ds. VAN HEIJNINGEN VAN NUL EN GEENER WAARDE MOEST WORDEN BESCHOUWD, *en dat de gemeente besloot te blijven bij hare oude belijdenis en in geheele Kerkgemeenschap met de Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika*. Een afschrift van dit document werd in de *Staats-Courant* geplaatst — persoonlijk bracht Ds. CACHET het te *Pretoria* bij den drukker — en daardoor voor goed een einde gemaakt aan de dusgenoemde vereeniging van 1864.

Ds. VAN HEIJNINGEN werd nu ook behoorlijk Kerkelijk uit zijne betrekking op de gemeente ontslagen en er werd besloten, in vereeniging met de gemeente *Utrecht*, allen, die in de Republiek de oude Gereformeerde Kerk liefhadden, op te roepen zich bij hen aan te sluiten en, met Gods hulp, de Gereformeerde Kerk in dit land weder op te richten.

Zondag 19 Maart preekte Ds. CACHET voor eene groote schare en 's Maandags zetten zij hunne werkzaamheden tot twee uur in den nacht voort. Met bewonderingswaardige volharding bleven de ouderlingen, diakenen en oud-kerkeradsleden met hem vergaderd. Wel verlangden zij naar huis, vooral waar zij reeds tien of elf dagen met hem gereisd en gewerkt hadden; toch haastten zij niet, maar toonden zich besloten *niet* heen te gaan, vóór de zaken zoover geregeld waren, dat dit zonder schade voor de Kerk geschieden kon. Dinsdagmorgen eindelijk konden zij de vergadering gesloten verklaren — en het geschiedde met dank aan den Heere. *Want Lijdenburg gewonnen, — was veel gewonnen.*

Wij zijn in staat, de hoogst gewichtige bekendmaking, die weldra 2 malen achtereen in de *Staats-Courant* verscheen, hier te laten volgen. Zij dateert van 17 Maart 1866.

KENNISGEVING.

[Copy].

De Kerk der Nederduitsch Gereformeerde Gemeente van Lijdenburg, Z.-A. Republiek, overwogen hebbende :

1. Dat er, in de Gemeente van *Lijdenburg*, geene geringe beroering ontstaan is, na het verschijnen in de „*Staatscourant*“, No. 132, van eene Gouvernements-Kennisgeving No. 10, inhoudende een Kerkelijk Berigt, geplaatst op verzoek van den WelEerw. A. J. BEGEMANN, *Scriba* der Algemeene Kerkvergadering der Nederduitsch Hervormde Gemeenten in de Z.-A. Republiek, en inhoudende eene verklaring, dat het werk van Ds. VAN HEIJNINGEN, aangaande de vereeniging der Gemeente *Lijdenburg*, met de Hervormde Kerk in

de Republiek, „door latere onderrigting”, door eene Kerkvergadering, gehouden 8sten January 1866, onvoorwaardelijk wordt goedgekeurd, — van welke vereeniging de Gemeente geene kennis had bekomen, en welke onvoorwaardelijke vereeniging door de Gemeente wordt afgekeurd;

2. De gronden, waarop die dusgenoemde vereeniging der Nederduitsch Gereformeerde Gemeente van *Lijdenburg*, met de Nederduitsch Hervormde Gemeenten in de Z.-A. Republiek rust, namentlijk:

A. De handelingen van den WelEerw. Heer VAN HEIJNINGEN, op de Algemeene Kerkvergadering, September 1864,

B. De handelingen van zekere leden des Kerkerads van *Lijdenburg*, op 8 January 1866, te *Hoedspruit*, als bekend gemaakt in het besluit voornoemd;

3. In aanmerking genomen hebbende, dat:

A. Het door Ds. VAN HEIJNINGEN verrichte, op de Algemeene Kerkvergadering voornoemd, met betrekking tot de vereeniging der gemeente *Lijdenburg*, van nul en geener waarde is, omdat ZijnEerw. noch door den Kerkerad noch door de Gemeente gemachtigd was, tot eene onvoorwaardelijke vereeniging der Nederduitsch Gereformeerde Gemeente van *Lijdenburg*, met de Nederduitsch Hervormde Gemeenten in de Z.-A. Republiek;

B. De vergadering, die in de „*Staatscourant*” voornoemd, genoemd wordt: eene „Kerkvergadering”, geene Kerkeradsvergadering was, maar slechts eene bijeenkomst van Broeders Kerkeradsleden, die niet waren opgeroepen tot het bijwonen eener Kerkeradsvergadering;

C. Omdat, indien deze vergadering ook al eene wettige Kerkeradsvergadering zou zijn geweest, die vergadering de handelingen van den WelEerw. Heer VAN HEIJNINGEN, inzake der vereeniging voornoemd, en uit den aard zaak onwettig, door hare onderteekening niet had kunnen wettigen, noch die handelingen kunnen bekrachtigen, — en de vereeniging voornoemd bevestigen, zonder advies en toestemming der Gemeente;

D. De Broeders, die het bewuste stuk No. 10, „*Staatscourant*” No. 132, onderteekend hebben, met uitzondering van twee Broeders, die niet tegenwoordig zijn en van wie de vergadering sedert 8 January 1866, niets heeft vernomen, duidelijk hebben verklaard, dat het niet hunne bedoeling was, om door hunne onderteekening te kennen te geven, dat zij de onvoorwaardelijke vereeniging der Nederduitsch Gereformeerde Gemeente van *Lijdenburg*, met de Hervormde Kerk in de Republiek goedkeurden, maar slechts erkenden, dat zulks door Ds. VAN HEIJNINGEN, volgens ZijnEerw. eigene mededeeling te *Hoedspruit*, was gedaan;

4. Overwogen hebbende, dat de dusgenaamde vereeniging van *Lijdenburg*, met de Hervormde Kerk in de Republiek, slechts berust op zekere handelingen van den WelEerw. Heer VAN HEIJNINGEN, waartoe ZijnEerw. niet was gemachtigd, en welke handelingen dus onwettig waren — en op eenige handelingen van eenige Broeders Kerkeradsleden, welke handelingen daarenboven door de Broeders onderteekenaren geheel anders in tegenovergestelden zin worden uitgelegd en verklaard, dan men uit deze letter van het stuk in de „*Staatscourant*” voornoemd zou kunnen verstaan, en dat de Gemeente opkomt, tegen alle voornoemde handelingen van Ds. VAN HEIJNINGEN en der Kerkeradsleden te *Hoedspruit*, als tegen den wensch der Gemeente en onwettig.

VERKLAART BIJ DEZEN:

dat alle handelingen met betrekking tot de dusgenaamde vereeniging der Nederduitsch Gereformeerde Gemeente van *Lijdenburg*, met de Nederduitsch Hervormde Gemeenten in de Z.-A. Republiek, van nul en geener waarde zijn, en dat de Gemeente van *Lijdenburg* is en blijft, wat zij sedert hare stichting was en gebleven is; gelijk ook bepaaldelijk is voorbehouden in de acte van politieke inlijving, Art. 9, bij de Z.-A. Republiek, in 1859 en 1860: „*eene Gemeente der Nederduitsch Gereformeerde Kerk, vasthoudende aan de leer van GODS WOORD, als nedergelegd in de Formulieren van Eenigheid der Gereformeerde Kerk, 1618—'19* — en dat de Gemeente van *Lijdenburg*, wel een vereeniging wenschte met de andere gemeenten in de Z.-A. Republiek, maar slechts op voorwaarde, dat de Formulieren van Eenigheid der Gereformeerde Kerk erkend zullen worden als de Belijdenis der Kerk, en de Predikanten gehouden zullen worden, die Formulieren van Eenigheid te onderteekenen, als *overeenkomstig Gods Woord*; doch op dit oogenblik in geene officieele betrekking, hoegenaamd ook, staat met de Nederduitsch Hervormde Kerk in de Republiek of elders; noch erkent, dat eenig Kerkbestuur der dusgenaamde Hervormde Kerk, eenig gezag over de Nederduitsch Gereformeerde Gemeente van *Lijdenburg* kan uitoefenen.

En besluit de Kerkeraad, dat deze declaratie met de meeste zorgvuldigheid zal bewaard worden, onder de Kerkelijke papieren der Nederduitsch Gereformeerde Gemeente van *Lijdenburg*; dat afschrift zal gezonden worden aan de Algemeene Kerkvergadering der Nederduitsch Hervormde Gemeenten in de Z.-A. Republiek, en dat dezelve tweemaal, namens den Kerkeraad, in de „*Staatscourant*” zal worden gepubliceerd.

Aldus gedaan in onze Kerkeradsvergadering te *Lijdenburg*, den zeventienden Maart, Achttien Honderd Zes en Zestig.

(get.) L. F. FOURIE, Voorzitter.

J. J. BURGER,	C. DE JAGER,
H. BEKKER,	F. M. LABUSCAGNE,
O. F. VAN NIEKERK,	A. B. JOUBERT,
J. A. BREIJTENBACH,	<i>Diakenen.</i>
<i>Ouderlingen.</i>	N. P. PRINSLOO,
C. J. VILJOEN,	<i>Oud-Diaken.</i>
<i>Oud-Ouderling.</i>	

[Ware Copy].

F. LION CACHET, *Pred. Consulent,*
Ned. Geref. Gemeente van Lijdenburg.

HOOFDSTUK XXX.

„Vrede in des Heeren naam, - aan d'ongodisten krijg!”

Zaterdag moest Ds. CACHET te *Piensaarsrivier (Pretoria)* zijn. Des namiddags van dien dag bereikte hij eindelijk het doel zijner reize: de woning van zijn vriend VAN DEN BERG, aan *Piensaarsrivier*.

Er waren vele menschen tezamen, veel meer dan de Leeraar verwacht had. Toen hij nog predikant te *Ladysmith* was, werd hij op zekeren dag bezocht door eenen man, met name B., die aan *Piensaarsrivier* woonde, en door den regen verhinderd werd door te reizen. Ds. CACHET vroeg hem toen het een en ander aangaande de plaats zijner inwoning, waarop hij zulk een treurig verslag gaf van den godsdienstigen toestand des lands en zoo ernstig klaagde over de liberale gevoelens van zijn Leeraar Ds. BEGEMANN, waardoor hij en anderen verhinderd werden hunne kinderen te laten doopen,¹⁾ dat Ds. CACHET hem beloofde, indien mogelijk, die streken daar te bezoeken en de kinderen te doopen. Eerst nu kon hij aan die belofte voldoen, en het was hem geen geringe vreugde, dien man en velen van zijne bloedverwanten op de „kerkplaats” te zien. Hij hield 's avonds eene korte godsdienstoefening en den volgenden dag (Zondag) „kerk” in het ruime „voorhuis” van zijnen gastheer, en doopte eenige kinderen.

Toen hij *Piensaarsrivier* Maandagmorgen 26 Maart verliet om naar *Pretoria* te gaan, mocht hij de zoete voldoening smaken, dat ook daar eene gemeente van leden zijner Kerk zou vergaderd worden. Te *Pretoria* vertoefde hij niet langer, dan om het document van den Kerkeraad van *Lijdenburg* in handen van den uitgever der *Staatscourant* te stellen, opdat het door den druk bekend gemaakt kon worden. Daarna vertrok hij naar den Heer ERASMUS, aan de andere zijde van *Pretoria*. De Heer E. bracht hem naar zijnen schoonzoon, den Heer J. MARÉ, nabij *Heidelberg*, bij wien hij van 28 Maart tot 2 April vertoefde. MARÉ vroeg aan den Kerkeraad van *Heidelberg*, Ds. CACHET te willen vergunnen, in het nieuwe kerkgebouw aldaar te preeken, daar het, omdat er geen predikant was, toch ledig

¹⁾ Deze Heer had, als emeritus-predikant te *Pretoria*, ook het liberalisme opgeruimd en was volslagen naturalist geworden.

stond; doch daar dit verzoek hem geweigerd werd, preekte de Leeraar, op Paaschzondag (1 April) in de ruime woning van zijnen gastheer, voor een aantal vrienden. Ook aan deze plaats vond hij vele leden, die zich bij hem wilden aansluiten, en tot een kleine gemeente der Gereformeerde Kerk verzameld werden.

De terugreis werd met een dankbaar hart, doch vol verlangen naar huis, gedaan. Na eene afwezigheid van zeven weken, mocht hij de zijnen in welstand aan het harte drukken. Welk eene blijdschap! Hoevele redenen tot dankbaarheid aan den Heere, die hem veilig over den weg had geleid. Te *Utrecht* vond hij alles in de beste orde; de vrienden waren zeer opgeruimd toen zij hoorden, hoe hij overal, waar hij geweest was, met tegenegenheid was ontvangen. En waarlijk, de Heere had hem geholpen; er was een begin gemaakt met de wederoprichting der Ned. Geref. Kerk in de Republiek; in het district *Wakkerstroom* bestond een kleine gemeente; evenzoo in *Pretoria (Pienaarsrivier)* en te *Heidelberg*. Maar bovenal *Lijdenburg* had hare onzalige verbintenis met de „hervormde gemeenten” onwettig verklaard en was voor de Kerk behouden. *Lijdenburg* en *Utrecht* vereenigd konden veel doen en zouden veel doen voor de Kerk in *Transvaal* en Ds. CACHET had het middel mogen zijn, om die vereeniging of hereeniging tot stand te brengen. Geen wonder dat hij uitriep: „Loof den Heere, mijne ziel!”

Van rust was geen sprake. Andermaal moest Ds. CACHET op reis!

Het kwam hem n.l. ter ooren, dat Ds. VAN HEIJNINGEN *Lijdenburg* bezoeken zou, en hij vond het wenschelijk, dezen te midden zijner vroegere Kerkeradsleden te ontmoeten. Doch ook om andere redenen moest hij andermaal den pelgrimsstaf weder opvatten.

Het scheen hem voor alle dingen noodzakelijk, zouden de kerkelijke aangelegenheden goed geregeld worden, dat er eene vergadering werd gehouden van afgevaardigden, daartoe behoorlijk benoemd door de leden der Kerk in de Republiek, die in gemeenschap met onze Kaapsche Kerk wilden blijven of komen. Zulk eene vergadering kon alleen belegd worden door *Utrecht* of *Lijdenburg*, de oudste gemeenten in het land. *Utrecht* wenschte, dat die vergadering zou gehouden worden en Ds. CACHET wilde de Kerkeraad en de gemeente van *Lijdenburg* verzoeken, van haar, met *Utrecht*, de oproeping tot de bijeenkomst te laten uitgaan. Mocht hem dit gelukken, dan zou zijne reize goede vruchten dragen.

Van *Lijdenburg* wenschte hij te gaan naar *Pretoria*, om van den Volks-
Spoelstra I

raad, die in September bijeen zou komen, de uitbetaling te vragen van het hem toegezegde traktement, een hopeloos werk, voor zoover het ontvangen van het geld betreft, doch voor de Ned. Geref. Kerk in de toekomst zeer gewichtig.

Eindelijk zou hij van *Pretoria* naar *Potchefstroom* en *Hartebeestfontein* reizen en voor laatstgenoemde plaats doen, wat hij voor *Lijdenburg* gedaan had, n.l. den heilloozen en onwettig gesloten band breken, die deze gemeente aan de Herv. Kerk der Republiek gesnoerd hield; en verder, in al de plaatsen, waar hij zou doortrekken, preeken; de Sacramenten bedienen; vergaderingen houden, en, indien mogelijk, alles in orde maken, zoodat er, in December, een Algemeene Kerkvergadering te *Utrecht* gehouden worden kon. Met dit *plan de campagne* voor zich, maakte hij zich, in de laatste week van Juli, tot de afreize gereed.

„Het was” — zoo schrijft hij, — „geen geschikte tijd om op reis te gaan; het gras was bijna overal afgebrand; het trekvee was mager en de nachten waren, vooral op het Hoogveld, vrij koud. De winter begint hier in April of Mei; de zomerregens houden dan op; het gras verdort; de bladeren vallen van de boomen, en het wordt zóó koud, dat men 's avonds wel een klein kolen- of haardvuur in het huis verdragen kan. Sneeuw, hier „kapok” genoemd, valt er gewoonlijk slechts op het Hoogveld, zoodat de toppen der bergen met een schitterend wit kleed bedekt zijn, terwijl men, aan den voet des bergs, eene matige Hollandsche zomerwarmte geniet. Juist vóór den winter wordt het droge gras in brand gestoken, in de verwachting, dat een late najaars- of zeer vroege voorjaarsregen het jonge gras te spoediger zal doen te voorschijn komen. In deze verwachting wordt men dikwijls teleurgesteld, en dan ziet het er treurig genoeg uit. Het oude gras is verbrand, het jonge gras verdroogt uit gebrek aan regen of door den zwaren rijp, die hier somtijds valt; het vee, dat winter en zomer in het open veld blijft, wordt mager en somtijds zóó zwak, dat ossen en koelen in moerassige plaatsen „vastvallen” en de krachten niet hebbende om zich uit de modder los te werken, op ellendige wijze omkomen. De *boeren*, die het *kunnen* doen, trekken 's winters naar boschachtige streken, waar het warmer is en het jonge gras spoediger uitloopt; weinigen echter zijn er, die niet elken winter een grooter of kleiner aantal beesten verliezen. Schoon een os of koe in *Afrika* niet zoo duur is als in *Holland*, is het toch te betreuren, dat er jaarlijks zooveel vee nutteloos omkomt en dat onze boeren er tegen opzien, om in den zomer en in het najaar voor wintervoeder voor het vee te zorgen, wat toch zoo goed geschieden kan.

Dat, als het veld is afgebrand, en het magere vee bijna nergens iets vinden kan om zich mede te voeden, het reizen per ossenwagen, vooral over het koude „Hoogveld” gemakkelijk noch aangenaam is, spreekt wel van zelf. Had Diaken J. MULLER, die mij naar *Blauwkop* brengen zou, dan ook iets minder voor de Kerk over gehad dan hij had, dan zou hij uitvluchten genoeg

gevonden hebben om mij niet weg te brengen; nu echter was hij daartoe, trots winterkoude, magere ossen en graslooze vlakten, geheel bereid, zoodat wij 1 Augustus op reis konden gaan”.

Wij gaven dit gedeelte letterlijk, om te doen zien, hoeveel onze Broeder voor zijnen Heiland over had. Waarlijk, hij heeft de hitte des daags en de koude des nachts verdragen om Jezus wil. Niets was hem te veel, niets te moeilijk!

4 Aug. kwamen Ds. CACHET en zijn gezelschap aan het ons bekende *Blauwkop*, waar des Zondags godsdienstoefening gehouden werd en bediening van den H. Doop. Den volgenden morgen zette hij zijn reis voort, in gezelschap van den Heer STEENKAMP en zijne familie; en, langs Vaalrivier oprijdende, kwam hij den volgenden dag aan de woning van den Heer S., het eerste huis, dat hij sedert den vorigen dag gezien had. Nu wordt de vlakte langs de Vaalrivier gretig bewoond, toen nog niet. Hij moest dien avond nog vier uur verder reizen, om de woning te bereiken van den Heer H. JOUBERT, vroeger Kommandant van *Lijdenburg*. Deze zou hem met ossenwagen laten brengen naar Komati, twee lange dagreizen verder.

Steeds in N.-O. richting reizende, bereikten zij dien avond de woning van Kommandant JOUBERT. Het was een lange vervelende reis over het vlakke, zwart gebrande veld. Vrijdagavond 10 Augustus bereikten zij eindelijk eene boerenplaats, waar zij overbleven, en Zaterdagmiddag kwam hij in veiligheid aan de woning van ouderling B. VAN DER MERWE aan *Komati*.

De Komati is hier eene niet zeer breede, ondiepe rivier, die, in N.-O. richting door Labombo's of Komati-poort stroomende, zich vereenigt met Krokodil- en andere rivieren, en nabij *Delagoa* zóó breed en diep is dat zij door Kaffers met schuiten bevaren worden kan. Ten N.-O. van *Delagoa* storten deze rivieren zich in de zee.

Het district KOMATI, door hooge bergen ingesloten, door de rivier en vele spruiten en waterloopjes doorsneden, is, in tegenstelling der vlakte, die zij een uur geleden verlaten hadden, „dik bewoond”, en dat wel door boeren, die in lateren tijd uit de Kolonie getrokken waren. Onder dezen behoorde CACHET'S gastheer, VAN DER MERWE, een man van vijftig jaar, en vader van een talrijk gezin.

Hij was een getrouw vriend van Ds. VAN HEIJNINGEN, had er waarschijnlijk veel aan gedaan, dat deze *Lijdenburg* zou bezoeken, en twijfelde er niet aan, of deze zou op overtuigende wijze aantoonen, dat zijne handelingen wettig waren en dat CACHET verkeerd werkte. Men kan zich zijnen

half verheelden spijt voorstellen, toen hij, op CACHET's vraag, of Ds. v. H. al gearriveerd was, antwoordde: „dat Z.Ew. niet gekomen was, en zonder opgave van geldige redenen”. Dat Ds. CACHET alle moeielijkheden eener reize in den winter, over het Hoogeveld, getrotseerd had, en wel gekomen was, ofschoon hij maar bij geruchte iets van de komst van Ds. v. H. vernomen had, maakte op VAN DER MERWE en anderen een zeer gunstigen indruk en het werd spoedig duidelijk dat *Komati voor de zaak der Ned. Geref. Kerk gewonnen was*. Onze Broeder bleef hier den Zondag over, preekte, doopte eenige kinderen en 's Maandags ging het verder naar *Lijdenburg* waar hij Kerkvergadering besteld had.

Ds. CACHET kwam ditmaal geheel onverwachts. Men had gehoord, dat Ds. v. H. komen zou, doch van Ds. C's komst was geen bericht gekomen. Spoedig werden er kerkelijke bekendmakingen naar alle deelen der Gemeente gezonden, en de goede opkomst, zoo op Zondag 19 als op 26 Augustus, toen hij het Avondmaal bediende, bewees, dat de Gemeente meer en meer vertrouwen in hem stelde, en besloten had, aan de zaak der Kerk getrouw te zijn. Hij hield eenige „gemeentevergaderingen”, op welke hij verslag deed van hetgeen hij verricht had, en het plan, om eene Algemeene Kerkvergadering te *Utrecht* te houden, ontwikkelde. Vooral dit laatste vond veel bijval, en, gesteund door de Gemeente, hield hij vergadering op vergadering met den Kerkeraad, die gereedelijk toestemming gaf aan verschillende voorstellen, die hij deed tot heil der Kerk. Zoo werd besloten, dat nu de Algemeene Kerkvergadering zou gehouden worden te *Utrecht*, in de eerste week van December 1866, en hem werd volmacht gegeven, om, óók namens *Lijdenburg*, in dezen te doen wat hij noodig zou oordeelen.

Reeds voor langen tijd was er door den kerkeraad van *Lijdenburg* besloten, om de gemeente in twee deelen te splitsen, en eene nieuwe gemeente aan te leggen. Dit was zeer noodig, daar sommige leden acht dagen per wagen reizen moesten, voor zij de Kerk konden bereiken. Op het Hoogeveld was, door twee vrienden, een schoone plaats aan den Kerkeraad, voor eene kleine som afgestaan; en, met toestemming van het Gouvernement, werd er besloten, daar een dorp aan te leggen. Niet weinige Afrikaansche dorpen zijn op die wijze geboren.

Men woont wat ver van de Kerk en men besluit tot het bouwen van eene „buitenkerk”, waar de predikant, gewoonlijk eenmaal 's maands komt preeken en catechiseeren. Dan begint men al spoedig te spreken van de

wenschelijkheid om het dorp wat naderbij te hebben, en er wordt eene boerenplaats (ietwat centraal gelegen en van water voorzien) uitgezocht, en, door eene Commissie uit den kerkeraad of uit de belangstellende leden der gemeente gekocht. Een gedeelte dier plaats wordt door een landmeter in erven uitgelegd, meestal onder servituut van betaling eener jaarlijksche belasting, ten voordeele der te bouwen Kerk; uit de verkooppeningen wordt eerst de koopsom der plaats genomen en het overige is „voor de Kerk”. Is een en ander nu door den Ring en door het Gouvernement goedgekeurd, dan worden de grenzen der nieuwe Gemeente bepaald: het dorp ontvangt een naam, (nog al dikwijls dien van den Leeraar, zooals FOURIE, SMITH, PEARSTON, MAURITSBURG); er wordt een „bazaar” gehouden, die eenige honderden ponden sterling opbrengt. Kerk, pastorie en school worden gebouwd, alles uit vrijwillige opbrengsten; de gemeente beroept een Leeraar, en het Gouvernement zorgt voor een Magistraat en postkantoor. Winkels worden nu geopend; oude, rijke boeren komen stil „op het dorp wonen”, en het dorp is een *fait accompli*. Dorpen, door Engelschen aangelegd, kwijnen doorgaans; die der Boeren floreeren. De Engelschen bouwen eerst een „canteen”, dan een „tronk” (gevangenis) en eindigen met eene Kerk; bij de Boeren is het anders; het dorp dankt zijn ontstaan aan de Kerk.

Zoo was er dan nu ook tot oprichting van een dorp, op het Hoogveld besloten. De plaats was gekocht; het Gouvernement had aangenomen een deel der opmetingskosten, waterleiding etc. te betalen, en een schoon stuk grond aan de dorpsgronden toe te voegen, zoo de kerkeraad een derde der opgemeten erven aan de regeering zou afstaan; doch er was nog niets tot stand gebracht. Daar de Landdrost van *Lijdenburg*, de Heer C. POTGIETER, volmacht had van het Gouvernement om deze zaken in orde te brengen, drong Ds. CACHET er op aan, dat dit nu geschieden zou. De Kerkeraad bepaalde de grenzen der nieuwe gemeente, die *Nazareth* zou genoemd worden, en, met eene Commissie uit den kerkeraad, teekende de Leeraar de overeenkomst met het Gouvernement, zoodat er met den aanleg van het dorp een begin kon worden gemaakt. Toen hij, in Februari, de vrienden voor het eerst te *Blauwkop* ontmoette, en er over het nieuwe dorp gesproken werd, had hij gevraagd: hoe het dorp zou genoemd worden? men had geantwoord: „Gij zult het een naam geven”. Toen meende hij, dat *Nazareth* een goeden naam zou zijn, want de Ned. Gereformeerde Kerk zou voortkomen als een *wortel* uit een dorre aarde. Het Gouverne-

ment stemde er in toe, dat het dorp dien naam dragen zou, doch het heeft later dien naam veranderd.

Met dit en ander werk gingen de veertien dagen, die onze broeder te *Lijdenburg* bleef, spoedig voorbij. Hij verliet *Lijdenburg* den 29 Augustus, en daar het trekvee wat erg mager was, lieten de vrienden hem per kar over de „muskietoskloof” en over *Steenkampsberg* naar *Hoedspruit* brengen, waar hij preekte en doopte en vanwaar hij naar Olifantsrivier vertrok. Van hier reizende over *Pienaarsrivier*, waar hij overbleef en preekte, kwam hij eindelijk Maandag 4 Sept. te *Pretoria*, een weinig moede naar het lichaam, maar overigens geheel klaar voor den strijd offensief en defensief, met den Volksraad.

Wij laten onzen vriend hier zelf vertellen. ¹⁾

„De zaak kwam den 14en Sept. voor den Raad en, tot mijne verwondering, werd mij gelegenheid gegeven mijne belangen mondeling voor te dragen. Ik legde een brief over van den President, en copie van het besluit van den Uitvoerenden Raad, waarbij het salaris aan onze gemeente werd toegekend, doch de Raad meende, dat, daar onze Kerk genoemd werd *Gereformeerde Kerk*, en die in de Grondwet vermeld: „hervormde”, mijn salaris niet behoefde te worden betaald! Het ware van de zaak was, dat men mij geen salaris durfde geven, uit vrees dat, als de menschen zagen, dat het Gouvernement „Casset” salarieerde, deze teveel invloed zou krijgen. Na den geheelen dag met den Volksraad bezig geweest te zijn, werd mij medegedeeld, dat de zaak in handen eener Commissie gesteld zou worden; en de uitslag van al onze samensprekingen was, dat mijn salaris *niet* door den Staat betaald zou worden, tenzij ik mij bij de Hervormde predikanten aansloot. Dit was een der dwaaste besluiten, door de Regeering genomen. Door mij te salarieeren, zouden zij mijne kracht zeer gebroken hebben; door mij die twee honderd vijf en twintig pond st. (f 2700 's jaars) te weigeren, brak de Regeering haar woord, zoo tegenover ons als tegenover *Lijdenburg*; verbitterde de gemoederen en dwong mij, om het „vrijwillig beginsel” in onze Kerk te ontwikkelen. Onze Kerk in de Republiek is er door den nood toe gedwongen, om in hare uitwendige behoeften te voorzien, en, wat eerst onmogelijk scheen, is zeer gemakkelijk geworden. *De predikanten der Hervormde Gemeenten gunden ons het ons wettig toekomstige salaris niet, en het gevolg was, dat negen jaren later, overeenkomstig een voorstel door mij gedaan, alle predikants-tractementen uit 's lands kas voor het vervolg afgeschaft zijn, en nog slechts de drie predikanten, die het nu ontvangen, het zullen blijven ontvangen.* In waarheid, de Volksraad heeft onwetend onze Kerk een dienst gedaan, met het ons toekomstige geld te weigeren. In den beginne bracht het mij echter jaarlijks moeilijkheden. Ik was te *Utrecht* beroepen, op een salaris van drie honderd vijf en twintig pond st. (pl.m. f 4000) in de veronderstelling, dat

¹⁾ „*Vijftien jaren*”, II, (111—113).

het Gouvernement daarvan de helft betalen zou. De mansleden der gemeente hadden mij, vóór ik het beroep aannam, een document willen geven, waarbij zij zich verbonden voor de uitbetaling van mijn salaris te zorgen, óók al betaalde het Gouvernement dit niet; doch ik had dit van de hand gewezen, zeggende, dat zoo zij mijn salaris niet betaalden *zonder schriftelijke verbintenis* zij het dan ook niet zouden doen, al gaven zij mij, wie weet hoeveel documenten, temeer daar ik toch nimmer iemand, wegens niet-betaling van mijn salaris, voor den wereldlijken rechter zou roepen. Doch ik was nu ruim zestien maanden predikant der gemeente, en ik had ter nauwernood eenig salaris gehad. Van de door mij als consulent bediende gemeenten ontving ik niets, (ik wilde ook niets ontvangen, opdat men niet zou zeggen, dat ik het aantal gemeenten vermeerdeerde, terwille van het consulent-salaris,) en geld van mij zelven had ik niet, zoodat het geld van het Gouvernement mij goed te pas zou gekomen zijn. Toch verblijdde het mij, dat de Raad het salaris weigerde, daar onze Gemeenten nu tot handelen werden gedwongen. Doch ook daartoe was het noodig, dat een Algemeene Vergadering gehouden en onze Kerk in de Republiek behoorlijk georganiseerd werd”.

Ds. CACHET was nu bijna twee maanden van huis, en in al dien tijd had hij maar een paar brieven van zijne vrouw ontvangen, doch hoe hij ook naar *Utrecht* verlangde, hij moest verder, en het zou nog bijna een maand duren, eer hij thuis kon zijn. Hij verliet *Pretoria* den 27 September, met den Heer HOFFMANN, van *Losberg*, die zoo vriendelijk was om hem te komen afhalen, en die hem naar *Potchefstroom* zou brengen, waar hij zou preeken en vanwaar hij naar *Hartebeestfontein* en *Klerksdorp* reizen zou.

Voor al te *Hartebeestfontein* had hij veel te doen.

Kort na de aankomst van Ds. VAN DER HOFF, in de Republiek, had een vrome ouderling, BADENHORST genaamd, zich met Z.Ew. in betrekking gesteld, om te onderzoeken, of hij tot de gemeente kwam als „een predikant onder de Synode”. Het bleek nog al spoedig, dat dit niet zoo was, waarom BADENHORST, en velen met hem, op en nabij de vruchtbare plaats *Hartebeestfontein*, weigerden Ds. VAN DER HOFF als hun Leeraar te erkennen en eene gemeente vormden, die, door predikanten onzer Kerk in den Vrijstaat, bediend werd. CACHET'S vriend VAN BROEKHUIJZEN was, in 1865—'66, consulent-extraordinair, en liet zich door Ds. SMITS, van *Rustenburg*, die ook *Hartebeestfontein* bezocht, een weinig om den tuin leiden, zoodat hij er eenigszins toe medewerkte, dat de gemeente met het Kerkbestuur der Herv. gemeenten zou worden vereenigd. Alles was zóó goed gegaan; men zou zich houden aan de door CACHET, in 1865 te *Pretoria* gestelde voorwaarde.

Kortom, toen CACHET, in Februari '66, in het Lijdenburgsche arbeidde,

werd *Hartebeestfontein*, op de Kerkvergadering te *Potchefstroom* diefelijk aan de Ned. Geref. Kerk ontstolen, en bij de Herv. Liberale Kerk ingelijfd. Te laat gingen den broeders de oogen open ; de sterkte was hun, niet op een eerlijk slagveld, maar door list ontnomen, en CACHET kon voorshands daar weinig meer aan doen, dan den Hartebeestfonteiners op te wekken, het kamp der vijanden te verlaten en zich bij hen te voegen.

Later ontving CACHET de tijding, dat dit werkelijk geschiedde, en dat, reeds oogenblikkelijk na de vereeniging, een groot deel der gemeente daartegen protesteerde. Hierin werden zij versterkt, toen zij hoorden, dat ook *Lijdenburg* tegen de onheilige verbintenis had geprotesteerd en die niet wilde erkennen. Nu ging CACHET, op verzoek der broeders, naar *Hartebeestfontein*, om de zaken *in loco* te onderzoeken en te doen, wat er zou moeten gedaan worden om, indien mogelijk, de geheele gemeente voor de Ned. Ger. Kerk te behouden.

Wij luisteren niet naar den onvermoeiden verteller, maar bepalen ons eenvoudig tot het zuiver kerkelijk gedeelte.

Ds. CACHET ontving te *Potchefstroom* huisvesting bij den Heer VERMAAS en preekte des Zondags in de Wesleyaansche kapel, daar de oude Geref. Kerk hem geweigerd werd. Hij had een klein gehoor, want men ging te *Potchefstroom* niet veel ter kerk ; *primo* woonden er hier vele Hollanders, en die ziet men in *Afrika* slechts bij uitzondering in Gods Huis ; *secundo* had Ds. VAN DER HOFF, die hier jaren woonde, den kerkgangers het kerkgaan afgeleerd. CACHET hield, in een privaat huis vergadering met eenige menschen, toen de dorpsveldcornet hem liet aanzeggen, dat hij binnen eenige uren het dorp verlaten moest. Dit laatste verwonderde hem niet zoo erg. De predikanten hadden, een paar weken geleden, het Gouvernement *pro memorie* verzocht om stappen tegen hem te nemen, opdat „LION CACHET niet zulk een vrijspraak ongehinderd voeren kon en door zijne spitsvondigheden enkelen overwinnen”, daar het einde zou zijn „bloed en tranen over de Kerk”, en zulke dingen meer. Het was dus geen wonder, dat de dorpsveldcornet meende, dat zulk een persoon, hoe spoediger hoe beter, het dorp verlaten moest. Nu ging hij ook weg, toen hij te *Potchefstroom* met zijn arbeid gereed was ; de Heer VERMAAS bracht den Leeraar in zijn kar naar *Hartebeestfontein*, ruim zes uren van *Moorivier* gelegen.

Er waren te H. een twintigtal huizen en de meeste menschen waren welvarend. Kerkelijk waren zij in twee deelen gesplitst ; twee huisgezinnen hielden vast aan de Kerk in de Republiek, en de overige aan de aloude,

historische Gereformeerde Kerk; doch dit gaf aanleiding tot meer twist en onaangenaamheden, dan men zich denken kan.

Ds. CACHET deed te *Hartebeestfontein* wat hij te *Lijdenburg* gedaan had, doch slechts met dit gevolg, dat een groot deel der Hartebeestfonteinse gemeente, waarvan de meesten niet op de plaats woonden, zich bij hem aansloten.

Hij bleef daar verscheidene dagen, en na godsdienstoefening te hebben gehouden, en een aantal kinderen te hebben gedoopt, vertrok hij naar *Klerksdorp*, halfweg tusschen *Potchefstroom* en *Hartebeestfontein* gelegen. Hier preekte hij en vertrok daarna, over *Potchefstroom* en over *Heidelberg*, waar hij zijne kleine gemeente bezocht, en over *Amersfoort* terug naar huis, waar hij, na eene afwezigheid van *drie maanden*, in welstand aankwam, en gelukkig de zijnen in welstand mocht wedervinden.

De reis was lang en moeilijk geweest, doch had voor onze Ned. Geref. Kerk goede resultaten opgeleverd, en dat was alle moeite en opoffering waard.

En nu naderde al zeer spoedig de tijd voor de Algemeene Kerkvergadering.

CACHET verwachtte zeer veel van die vergadering. Zij zou, door de verstrooide leden der Ned. Geref. Kerk onder één Kerkbestuur te vergaderen, het zegel zetten op het werk der laatste vijftien maanden.

Zij zou hem tegenover vriend en vijand rechtvaardigen en het voor allen duidelijk maken, dat hij niet begeerd had eene eigene Kerk op te richten; ook niet de menschen met de Kerk van Ds. POSTMA vereenigen, *maar eenvoudig onze oude Kaapsche Gereformeerde Kerk te herstellen*; en eindelijk, zij zou het mogelijk maken, dat meerdere Leeraren zich in de Republiek konden vestigen en er voor hun onderhoud zou worden gezorgd.

HOOFDSTUK XXXI.

De eerste Algemeene Kerkvergadering der Ned. Geref.
Kerk in de Zuid-Afrikaansche Republiek.

Wij moeten duidelijkheidshalve nog eens herinneren, dat de Kerk in de *Kaapkolonie* bestuurd wordt door Kerkeraden, Ringsbestuur en Synode; doch in den *Vrijstaat* en *Natal*, zoolang er te weinig gemeenten waren om Ringen te formeeren, had men alleen Kerkerads- en Algemeene Kerkvergaderingen, die jaarlijks vergaderden. Dit plan werd, met eenige wijzigingen ook in de Republiek gevolgd. Ieder dienstdoend predikant had zitting in de vergadering, en iedere gemeente kon zoovele Ouderlingen of Diakenen afvaardigen als zij maar wilde, doch die zouden te zamen maar één stem hebben; bijv. *Lijdenburg* zendt, behalve den predikant, drie afgevaardigden ter vergadering. Wordt er gestemd, dan heeft de predikant één stem, en de afgevaardigden tezamen ook één stem. Bij verschil van gevoelen beslist de meerderheid, en bij staking der stemming beslist de predikant (of in eene vacature de consulent), onverschillig of *Lijdenburg* voor of tegen stemt. ¹⁾

Teekenachtig beschrijft Ds. CACHET wat er onmiddellijk aan deze vergadering voorafging: ²⁾

„Zoo brak de eerste December 1866 aan; alles was voor afgevaardigden, die verwacht werden, in gereedheid gebragt; doch niemand was gekomen, zelfs Ds. HUET niet, die mij in de gemeente bevestigen zou. Ik hield eene kerkeradsvergadering en besprak nog het een en ander met mijne kerkeraden, doch mijn hart begon mij te begeven en het werd mij wonderlijk te moe. Zouden de afgevaardigden niet komen? Sommigen moesten vijftig uur te paard ver komen; zouden zij tegen de reis hebben opgezien? Zou er, na mijne reis door de gemeenten, schadelijke pressie zijn uitgeoefend, zoodat men weder van gedachten veranderd was? Zou het den Satan gelukken mij openlijk te schande te maken? Maar zou de Heere dit toelaten? Het was toch Zijn werk? Moede hief ik hoofd en hart naar Boven, roepende om hulp in de benauwdheid die ik had, en juist kwam ik zoover, om eenigszins te kunnen zeggen: „Heere, wat ook gebeure, het zal goed zijn!” — toen, ziet daar kwam de tijding, dat de afgevaardigden van *Hartebeestfontein*, *Potchefstroom* en *Heidelberg* waren gekomen; en weinig later kwamen ook de vrienden

¹⁾ „*Vijftien Jaren*”, II, 136 v.v.

²⁾ Idem II, 121 v.v.

van *Vaalrivier* (nu *Amersfoort*), van *Nazareth* en *Pienaarsrivier* en daarna ook van *Lijdenburg*. Neen, mijne trouwe Heiland zou zijn armen dienstknecht niet tot een spot der vijanden laten worden; veeleer zij, die er voordeel bij hadden, dat de vergadering nooit gehouden zou worden, moesten nu beschaamd terugkeeren. Ds. HUET was inmiddels opgekomen en er was groote vreugde en opgewektheid op ons anders zoo stil dorp. Van alle kanten waren de menschen, met hunne wagens, naar de kerk opgekomen, en 's namiddags, toen ik bevestigd zou worden, was de kerk eivol.

De afgevaardigden der verschillende gemeenten vormden een halven cirkel, en ik nam in hun midden plaats, terwijl Ds. HUET den kansel beklom en eene heerlijke rede hield naar aanleiding van II Tim. 2 : 19; daarna las hij het bevestigingsformulier en met een hartelijk, welgemeend *Ja* verbond ik mij aan mijne altijd dierbare Utrechtsche gemeente en aan het werk, waartoe de Heere mij geroepen had en roepen mocht. Van die verbintenissen heb ik nimmer rouw gehad. Wel ben ik haar, door mijne menigvuldige zwakheden niet zóó getrouw nagekomen als ik had behooren te doen; maar onze Kerk en mijne gemeente heb ik steeds op het hart gedragen, en aan haar blijven mijne beste krachten gewijd”.

Omtrent het op de vergadering verhandelde, zijn wij op drieërlei wijze ingelicht:

1. door CACHET'S „*Vijftien Jaren*”, II, 123 vlg.

2. door het werkje: *Soli Deo Gloria. Handelingen der Algemeene Kerkvergadering der Nederduitsch Gereformeerde Kerk van de Zuid-Afrikaansche Republiek*, gehouden op den 3^{den} December 1866, en volgende dagen te *Utrecht*. ¹⁾

3. door de op deze vergadering vastgestelde „*Wetten en Bepalingen voor de Nederduitsch Gereformeerde Kerk van de Zuid-Afrikaansche Republiek*, in hetzelfde jaar bij denzelfden drukker uitgegeven.

Zondag 2 December werd het H. Avondmaal gevierd en Maandag 3 Dec. 1866, in het kerkgebouw te *Utrecht*, na eene plechtige bedestond in het vroege morgenuur, eene voorloopige vergadering gehouden. De uitnodigingen, namens *Utrecht* en *Lijdenburg* rondgezonden, en daarna de volmachten der afgevaardigden, werden voorgelezen; *een reglement van orde* werd vastgesteld, en de vergadering, dus behoorlijk geconstitueerd, wijdde de *Eerste Zitting* aan de behandeling der vraag: „*Wat is het doel der vergadering?*” Waarop geantwoord werd: *Eene vereeniging onzer verstrooide gemeenten onder één kerkbestuur, op grond van Gods Woord en de Formulieren van Eenigheid der Gereformeerde Kerk.*

Voorgesteld door den ouderling van *Utrecht* E. VAN ROOIJEN, gesecon-

¹⁾ Pietermaritzburg, Natal. Gedrukt bij P. Davis en Zonen, Langemarktstraat 1867.

deerd door diaken MARÉ van *Suikerboschrand*: „dat al de gemeenten der *Nederduitsch Gereformeerde Kerk in de Republiek, hier vertegenwoordigd, vereenigd worden onder één Kerkbestuur, als de Nederduitsch Gereformeerde Kerk in de Zuid-Afrikaansche Republiek.*”

Met algemeene stemmen aangenomen.

Voorgesteld door den afgevaardigde van *Potchefstroom*; Br. HOFFMANN, gesecondeerd door Br. LEMMER van *Hartebeestfontein*: „Dat de grond dier vereeniging zij: *de Bijbel Gods Woord, en de gestreng handhaving van de Formulieren van Eenigheid der Gereformeerde Kerk*”.

Met algemeene stemmen aangenomen.

Het werd verder aan Ds. CACHET, Ds. HUET, benevens broeders ouderlingen HOFFMANN en MARÉ opgedragen, eene verklaring daaromtrent op te stellen en voor de vergadering te brengen. De voormiddagvergadering van de Tweede Zitting, op 4 Dec. 1866, en een deel der namiddagsamenkomst werd over dit onderwerp gediscussieerd en daarna goedgekeurd. Dit merkwaardig document is ons in de *Bijlagen*, (I blz. 28/29 der Notulen) bewaard en luidt als volgt:

VERKLARING.

„Wij ondergeteekenden, vertegenwoordigende de verschillende gemeenten der *Nederduitsch Gereformeerde Kerk in de Zuid-Afrikaansche Republiek*, door de losmaking van de Synode der *Nederduitsch Gereformeerde Kerk in de Kaapkolonie* in 1862, en voorzoover *Utrecht en Lijdenburg* betreft, door de losmaking van den Ring van *Natal* in 1864 en 1866, in de noodzakelijkheid gebracht om, op het voetspoor der *Ned. Geref. Kerk in Natal* en in den *Vrijstaat*, ons te vereenigen onder één Kerkbestuur binnen de grenzen der Republiek, —

verklaren bij dezen, namens de gemeenten door ons vertegenwoordigd, dat wij ons vereenigen onder één Kerkbestuur, als de *Nederduitsch Gereformeerde Kerk in de Zuid-Afrikaansche Republiek, terwijl wij de Nederduitsch Gereformeerde Kerk in de Kaapkolonie beschouwen als onze Moederkerk in Afrika*; —

dat wij in de leer zullen vasthouden aan den Bijbel, het Woord Gods, en diensvolgens gestreng zullen handhaven de Formulieren van Eenigheid der Gereformeerde Kerk, als vastgesteld op de Synode van *Dordrecht 1618/19*, en in de Liturgie en openbare Godsdienst oefening ons blijven regelen naar de gebruiken der *Ned. Geref. Kerk in de Kaapkolonie*.

Aldus gedaan en geteekend in de vergadering van heden den Vierden December, Achttien Honderd Zes en Zestig.

(Volgen de Handteekeningen.)

Deze dag werd feestelijk doorgebracht en voor de toekomst besloten : *dat de vierde December, de dag der Vereeniging onzer gemeenten, als een Kerkelijke feestdag herdacht zou worden*".

Ds. CACHET had een *concept van „Wetten en Bepalingen” gereed gemaakt, waarbij hij zooveel mogelijk de Wetten in de Kaapkolonie en Natal volgde*. Eenige dagen werden nu besteed aan de artikelsgewijze behandeling van dit concept, waarna den 7 December, met algemeene stemmen, het geheel werd aangenomen. De leden der Kerk zouden worden uitgenoodigd, in den tijd die er verliep tot de eerstvolgende Algemeene Kerkvergadering, hunne opmerkingen omtrent of hunne bezwaren tegen deze Wetten en Bepalingen, schriftelijk bij den *Scriba* der Algemeene Kerkvergadering in te zenden, opdat ze door die vergadering konden worden overwogen.

De Wetten waren verdeeld in elf hoofdstukken, tezamen uitmakende 217 artikelen. *Hoofdstuk I* bevatte: *Algemeene Bepalingen* (art. 1—4). Art. 1 luidde als volgt :

„De Nederduitsch Gereformeerde Kerk in de Zuid-Afrikaansche Republiek, grondt zich in de leer op den Bijbel als Gods Woord; en DERHALVE op de Belijdenisschriften der Gereformeerde Kerk, gewoonlijk genoemd de Formulieren van Eenigheid, als vastgesteld op de Synode van Dordrecht 1618—'19, bij name: de 37 Artikelen der Geloofsbelijdenis, de 5 Artikelen tegen de Remonstranten en den Heidelbergschen Catechismus; terwijl zij zich in de uitoefening der Openbare Eeredienst houdt aan de Liturgische Schriften of Formulieren der Kerk”.

Merkwaardig was de bepaling van Art. 3: dat leden der Ned. Geref. Kerk, van buiten *Zuid-Afrika* komende, niet openlijk als zoodanig konden worden erkend, tenzij zij, bij het inleveren hunner attestatiën, aan den Leeraar der Gemeente, waar zij zich vestigden, verzekering gaven van hunne gehechtheid aan de leer der Kerk, overeenkomstig de Belijdenisschriften.

Hoofdstuk II, bevattende de art. 5—19, handelde over de Algemeene Kerkvergadering. Bij haar berustte het hoogste Kerkbestuur der Ned. Geref. Kerk in de Z.-A. R. (art. 5). Zij was samengesteld uit alle dienstdoende predikanten der Ned. Geref. Kerk en een of meer leden des Kerkerads, door elken Kerkeraad te benoemen (art. 6). Zij was belast met de zorg voor de algemeene belangen der Ned. Geref. Kerk in de Z.-A. R., en in het bijzonder met de handhaving van de leer der Geref. Kerk, en de zorg voor alles, wat den openbaren Godsdienst en Kerkelijke instellingen betrof (art. 7). Hare uitspraken waren in alle zaken, hetzij onmiddellijk door haar behandeld,

hetzij in beroep van een lager kerkelijk bestuur voor haar gebracht, beslissend, uitgenomen in zake van appèl, als bepaald bij art. 193. (Art. 8). Zij ontwierp, veranderde, vermeerderde en verbeterde kerkelijke Wetten en Verordeningen (Art. 9). Naar ons begrip onderstelde *Art. 16* mogelijkheden, die ons doen zien, in welken eigenaardigen tijd men nog leefde. Het bepaalde dit: „Indien het onverhoopt, mogt gebeuren, dat er geen dienstdoend predikant der Ned. Geref. Kerk van de *Zuid-Afrikaansche Republiek* zou zijn, dan zal met de ambten van Voorzitter, Scriba en Quaestor tijdelijk belast worden een der predikanten der Ned. Geref. Kerk van de *Kaapkolonie, Natal of den Vrijstaat*, indien tegenwoordig. En bij onverhoopte afwezigheid van eenigen door de Kaapsche Synode gelegitimeerden en erkenden predikant, zal het Voorzitterschap, Scribaat en Quaestoraat worden waargenomen door den tijdelijken Voorzitter der Kerkelijke Commissie, totdat door de Algemeene Kerkvergadering een anderen *Voorzitter, Scriba* en *Quaestor* zal zijn gekozen.

Hoofdstuk III, art. 20—29, behelst bepalingen omtrent *de Kerkelijke Commissie*. Deze fungeerde, wanneer de Algemeene Kerkvergadering niet bijeen was (art. 20). Zij bestond uit vijf leden: twee predikanten en drie andere leden der Algemeene Kerkvergadering, en fungeerde van den afloop der eene tot aan den afloop der andere Algem. Kerkvergadering (21). Deze Commissie was belast met de uitvoering der kerkelijke besluiten; met de behandeling van zaken, haar door de Algemeene Kerkvergadering opgedragen; en voorts: met de behandeling van alle voorkomende kerkelijke zaken, volgens de Wetten en Bepalingen der Kerk. Aan de Algem. Kerkvergadering, van wie zij haar mandaat ontving, moest zij verslag doen van het door haar verrichte, terwijl hare handelingen van kracht bleven, totdat zij door de Algemeene Kerkvergadering waren behandeld, die ze òf bekrachtigen, òf wijzigen, òf verwerpen kon (Art. 28).

Hoofdstuk IV, art. 30—55, is gewijd aan het *Kerkelijk Bestuur in de gemeente*.

Art. 32 luidde als volgt:

„De ambtsplichten van de leden des Kerkerads zijn:

a. De Gemeente te leeren, te leiden en voor te gaan op den weg, die ten eeuwigen leven leidt.

b. Acht te hebben op het leven en den wandel van de leden en kweekelingen der Gemeenten; de zwakken op te wekken, de dwalenden terug te brengen, de ergerlijken te bestraffen en de tucht omtrent dezelve te handhaven.

c. De belangen van armen, weduwen en weezen in de gemeente te behartigen.

d. De zaken der gemeente te bestieren en te zorgen, dat alles eerlijk en met orde geschiede, bij name goede zorg te dragen voor de Kerkelijke eigendommen en fondsen.

e. Zorg te dragen voor hetgeen de openbare godsdienst aangaat.

f. Te voorzien in de vakaturen van Kerkelijke ambtenaren.

Het voorzitterschap van den Kerkeraad kan, bij ontstentenis van den predikant, ook worden waargenomen door een der Ouderlingen (Art. 33). Tenminste éénmaal per jaar wordt er eene *gecombineerde Kerkeradsvergadering* gehouden, bestaande uit dienstdoende en oud-Kerkeradsleden, en door hen

wordt dan voorzien in de vacaturen, ontstaan door periodieke aftredingen, of andere oorzaken (Art. 35). Tot Ouderlingen en Diakenen moeten steeds worden gekozen: de godsdienstigste en kundigste leden der gemeente, niet beneden de 25 jaren voor Diakenen, en 40 jaren voor Ouderlingen, en die tenminste twee volle jaren als leden der Ned. Geref. Kerk van de Zuid-Afrikaansche Republiek bekend stonden (Art. 36). Er werd zooveel mogelijk gezorgd, dat geen vader en zoon, schoonvader en schoonzoon, broeders of zwagers, tegelijkertijd dienstdoende leden des Kerkerads waren (Art. 37.) Oud-kerkeradsleden, daartoe door den Kerkerad uitgenoodigd, mochten de gewone Kerkeradsvergaderingen bijwonen, doch hadden slechts adviseerende stem (Art. 42.) Op elke *Algemeene Kerkvergadering*, moest de Kerkerad een verslag indienen van den toestand der gemeente, naar aanleiding van eene, van $a-x$ loopende, vragenreeks, *waarin ook met nadruk werd geïnformeerd, naar hetgeen voor de Zending gedaan of bijgedragen was* (Art. 50). *Tevens werd verordend, dat in elke gemeente maandelijks, en zoo mogelijk, op elken eersten Maandag der maand, een biduur zou worden gehouden voor de uitbreiding van Gods Koninkrijk* (Art. 5). In het daarop volgend artikel werd den Leeraren aanbevolen, zoo in hunne leerredenen, als in hunne catechisatiën en huisbezoeken, de leden hunner gemeenten opmerkzaam te maken, op het onderscheid tusschen de leer der Gereformeerde Kerk en die der Roomsche Kerk, alsmede op de dwalingen des hedendaagschen ongeloofs, om aldus, door het verspreiden van de waarheid tegen verkeerde invloeden te waarschuwen (Art. 52). Evenals bij ons in Nederland werd den Leeraren aanbevolen, om, op den 31sten October, of den naast daaraan vallenden Zondag, de geschiedenis en de zegeningen der Reformatie in gedachtenis te houden, en deze gebeurtenis door en dankzeggingen en gebeden in het openbaar te vieren (Art. 53). Ook werd den Leeraars aanbevolen met elkander beurt te wisselen, zoo dikwijls mogelijk, doch kosteloos voor de gemeenten. Tevens werd dringend aanbevolen, dat Leeraars en Gemeenteleden, zooveel mogelijk, beurtelings bij elkaar komen, om in het openbaar de belangen van de Kerk en van den Godsdienst met elkander te bespreken (Art. 54). Volledigheidshalve laten wij hier nog het laatste artikel van dit hoofdstuk volgen (Art. 55): „De Leeraren zullen, bij het openbaar dienstwerk, met preekrok, mantel en bef optreden.”

Wij zijn nu genaderd tot *Hoofdstuk V*, met het niet gelukkig gekozen opschrift: *Kerkelijke Beambten* (beginnende met Art. 56 en eindigende met Art. 65) en waaronder worden gerangschikt: A. Predikanten, B. Ouderlingen, C. Diakenen, D. Voorlezers en Kosteren. Omtrent de *legitimatie* bepaalde Art. 56: „*Als predikanten in eenige gemeente der Ned. Geref. Kerk der Zuid-Afrikaansche Republiek zal niemand worden toegelaten, dan die bij den Actuaris Synodi van de Ned. Geref. Kerk van de Kaapkolonie is gelegitimeerd, en wiens legitimatie door vrijwillige of gedwongen afscheiding van de Kerk niet vervallen is.*”

Art. 57 gaf deze opsomming van de *plichten der predikanten*:

a. Zij zorgen voor het herderlijk werk in de gemeente;

b. Zij zijn gehouden, opzettelijk te prediken, inzonderheid ook over den Catechismus en de lijdensgeschiedenis van onzen Heere; van tijd tot tijd Belijdenis-Leerredenen te houden, en de gewone Voorbereiding- en Nabetrachting leerredenen, voor en na het Avondmaal;

c. Zij houden Catechisatiën, zoo over de Bijbelsche Geschiedenissen, als over de Christelijke Geloofs- en Zedeleer, en, indien mogelijk, over de Kerkelijke Geschiedenis;

d. Zij zijn gehouden, gezet en behoorlijk godsdienstige huisbezoeking te doen;

e. Zij zijn verplicht, om, buiten wettige verhindering, geroepen zijnde, de zieken te bezoeken en de bezoeken zooveel mogelijk te herhalen;

f. Aan hen is opgedragen, de regeling der plegtigheden, bij den openbaren godsdienst, met voorkennis en advies van den Kerkeraad.

Het optreden van Leeraren van elders mocht niet geschieden, dan met goedvinden van den plaatselijken Leeraar met de Ouderlingen (Art. 58b).

Volle recht wedervoer, naar aloude traditie, den Ouderlingen, wier bijzondere plichten, in Art. 63 aldus worden omschreven:

a. Zij zijn gehouden, zooveel mogelijk, door onderrigt, vermaning, voorbeeld en vertroosting, het welzijn der leden te bevorderen.

b. Zij zijn verplicht, daartoe verzocht zijnde, de predikanten bij te staan bij het herderlijk werk.

c. Zij zijn gehouden goede acht te hebben op de leer en wandel van den Leeraar, en, bij gegronde reden van klagt, dezelve te brengen voor de Algemeene Kerkvergadering.

De bijzondere plichten der diakenen luiden, naar Art. 64, volgenderwijze:

a. De diakenen zorgen voor de inzamelingen van de gelden, tot instandhouding van den eeredienst en tot ondersteuning der behoeftige gemeentelieden.

b. Een der diakenen, namelijk de diaken-kassier, is gehouden zich te gedragen overeenkomstig de in Art. 216 vermelde *Instructie voor den Diaken-Kassier*.

Hoofdstuk VI droeg ten opschrift: Reglement op de Vakaturen, alsmede op de beroeping en het ontslag van Predikanten.

Het was verdeeld in vier afdeelingen en wel:

A. *Van het ontstaan en de bediening der vakaturen*, behelzende de artikelen 66—76;

B. *Van de vervulling der vakaturen en de beroeping van de predikanten*, loopende van Art. 77—87;

C. *Bevestiging* (art. 88—93) en

D. *Ontslag van predikanten* (art. 94—98).

Afdeeling A bevatte de gewone bepalingen. Buitengewoon was alleen Art. 74: De consulent zal voor zijne dienstverrichtingen in de vacante gemeente geen salaris ontvangen; alleenlijk vergoeding van onvermijdelijke reiskosten. In plaats van het gebruikelijke consulentssalaris zal, uit de kas der vacante gemeenten, eene zekere som worden gestort in de kas der gemeente, wier predikant den dienst in de vacante gemeente verrigt."

Dit artikel was aldus gesteld, om te voorkomen, dat latere Leeraren, om des vuil-gewins-wille-alléén, consulentsgemeenten in het leven zouden roepen, door het vaak zeer willekeurig splitsen van uitgestrekte buitengemeenten in een onnoemelijk aantal onderafdeelingen, — eene eigenaardigheid, die wij bij Ds. VAN DER HOFF opmerkten en bij zijn opvolger Ds. GODDEFROY.

Uit afdeling *B* citeeren wij Art. 78: „Geen predikant is beroepbaar, dan die door den Actuarius Synodi der Ned. Geref. Kerk in de *Kaapkolonie* is gelegitimeerd volgens Art. 56.”

Art. 80. „De beroeping der predikanten zal geschieden door eene Gecombineerde Kerkeradsvergadering, bij eene volstreckte meerderheid van stemmen, en uit een door dezelve gevormd *drietal*, onder voorzitting van den consulent, doch zonder dat dezen het regt van stemmen toekomt.”

In Afd. *C*: *Bevestiging van Predikanten*, is Art. 90 van groot belang: „De beroepen Leeraar zal, voor zijne bevestiging, bewijs moeten toonen, dat hij zijne Acte van dismissie van den Kerkeraad zijner vorige gemeente aan den Scriba der Algemeene Kerkvergadering heeft getoond, en dat dezelve in orde bevonden is. Ook zal de consulent de bevestiging niet doen geschieden, tenzij de bevestigde Leeraar, in tegenwoordigheid van den Scriba der Algemeene Kerkvergadering, het volgend Formulier heeft onderteekend:

„Ik, ondergeteekende, Bedenaar des Goddelijken Woords, behoorende tot de Algemeene Kerkvergadering van de Nederduitsch Gereformeerde Kerk in de Zuid-Afrikaansche Republiek, verklare oprechtelijk en met een goed geweten voor den Heere, met deze onderteekening, dat ik van harte geloof, dat al de Artikelen en Leerstukken, vervat in de Formulieren van Eenigheid onzer Kerk (Geloofsbelijdenis, Heidelbergsche Catechismus en Dordtsche Leerregels) in alles met Gods Woord overeenkomen.

„Ik beloof derhalve, dat ik de Leer, daarin vervat, naarstig zal leeren en getrouwelijk voorstaan, zonder iets daartegen, hetzij heimelijk of in het openbaar, direct of indirect, te leeren of te schrijven; alsmede, dat ik niet alleen de dwalingen, tegen deze leer strijdende, en welke door de Nationale Synode van *Dordrecht*, in 1618 en 1619, veroordeeld zijn, verwerp; maar dat ik ook genegen ben, dezelve te wederleggen, tegen te spreken en allen arbeid aan te wenden, om dezelve uit de Kerk te weren.

„En indien het mogt gebeuren, dat ik later eenig bezwaar of ander inzicht omtrent deze leer krijg, beloof ik, dat ik hetzelfde, noch openlijk noch heimelijk zal voorstaan, leeren of verdedigen met preeken of schrijven, voordat ik hetzelfde aan de Algemeene Kerkvergadering zal openbaren, om alsdan nader onderzocht te worden; terwijl ik mij ten allen tijde bereid verklaar, mij aan de uitspraken van de Algemeene Kerkvergadering gewillig te onderwerpen, indien ik bevonden mogt worden, tegen eenig gedeelte van deze verklaring en belofte gehandeld te hebben.

„En indien de Algemeene Kerkvergadering te eeniger tijd, teneinde de eenigheid en zuiverheid der leer te behouden, goedvond eene nadere verklaring van mijn gevoelen omtrent een of meer voormelde artikelen te eischen, zoo beloof ik bij deze plegtig, dat ik daartoe ten allen tijde willig en bereid zal zijn.

„En ingeval ik aan gezegde verklaring ontrouw worden mogt, mij aan de Kerkelijke Tucht van de Algemeene Kerkvergadering, behoudens het Appèl in Art. 93 vermeld, niet te zullen onttrekken.”

N. N.

Men ziet dat wij hier, *mutatis mutandis*, te doen hebben met het onder-
Spoelstra I 21

teekeningsformulier, gelijk het voorkomt in de *Post-Acta* van de Nationale Synode van *Dordrecht*, in 1618 en 1619 gehouden, hetwelk tot 1816 in Nederland werd gebruikt. ¹⁾

De eerste die het in *Transvaal* teekende, was F. LION CACHET, volgens bovengenoemde Utrechtsche Handelingen, bijlage III, blz. 30 en 31.

De verdere artikelen dezer afdeeling bevatten bepalingen, die geheel of bijna geheel, gelijk zijn aan wat dienaangaande in *Nederland* in gebruik is.

Afd. D., artt. 94—98, handelende over het *ontslag van predikanten bij vertrek, ziekte, emeritaat of afzetting*, geeft tot geen andere opmerkingen aanleiding, dan dat deze geheele afdeeling zeer vele trekken van overeenkomst met Holland verraadt.

Wij zijn nu genaderd tot *Hoofdstuk VII*, dat voorschriften gaf over *Doop, Aanneming, Lidmaatschap en Huwelijk*, en wel de artikelen 99—126.

De *Doop* van kinderen van leden der Ned. Geref. Kerk wordt bediend door den Leeraar, bij de openbare godsdienst oefening in de kerk (99). Slechts in buitengewone, dringende gevallen mocht de Doop op buitengewonen tijd en elders dan in de kerk bediend worden (100). Kinderen boven de zeven jaren mochten niet worden gedoopt, vóór zij den leeftijd hadden bereikt, waarop zij, na aflegging van belijdenis, tot het lidmaatschap waren aangenomen (101). Ouders, die den Doop voor hunne kinderen verlangden, vervoegden zich in persoon bij den Leeraar (102). De predikant had evenwel het recht, wanneer hij bezwaar koesterde tegen de bediening des Doops, den Doop uit te stellen en het gevoelen van den Kerkeraad in te winnen (103). Doopgetuigen werden geen noodzakelijke vereischte geacht, indien de ouders leden der Kerk waren. Doch wanneer zij door de ouders gewenscht werden, moesten het zijn: niet-gecensureerde leden der Ned. Geref. Kerk (104). De Leeraar had het recht, zoo noodig, van de ouders te eischen, dat de getuigen, hetzij in persoon, hetzij in geschrift, hunne gewilligheid verklaarden om als getuigen te worden opgeschreven (105). De bepaling, dat getuigen niet-gecensureerd mochten zijn, was ook van toepassing op de ouders. Hunne censuur neutraliseerde dan hun recht op den Doop (106). *Het hebben van getuigen* was maar niet een wassen neus; hunne verplichtingen werden in het volgend artikel (107) behoorlijk aldus omschreven: „*De verpligting van doopgetuigen is: toe te zien, dat van de christelijke opleiding van het kind tot het lidmaatschap der Ned. Geref. Kerk behoorlijk werk gemaakt worde, en bij gebreke van dien, den Kerkeraad in te lichten.*”

De *Afdeeling B, Aanneming*, telt de Artikelen 108—114. Voorwaarde was: behoorlijk godsdienstig onderwijs, hetzij bij den Leeraar zelven, hetzij bij den Catechiseermeester (108). Van hen, die wenschten te worden aangenomen, als leden der Ned. Geref. Kerk, werd vereischt; een behoorlijke kennis van Gods Woord en van de leer der Gereformeerde Kerk, gelijk die uitgedrukt

¹⁾ Cf. Sess. 164, sub 6 (VI) bij Dr. H. H. KUYPER, *Post-Acta*, enz. blz. 186—188, en voor de geschiedenis van dit document, hetzelfde werk, *in voce: Onder-teekeningsformulier*.

Vgl. ook Dr. G. J. VOS Az., *De tegenwoordige Inrichting der Vaderlandsche Kerk*, blz. 112 (Dordrecht, 1884).

staat in den Heidelbergschen Catechismus, of in het Kort Begrip, en, waar zulks eenigszins geschieden kon, de beginselen der Kerkelijke Geschiedenis, en vooral, een onergelijke wandel.

Voorts moest den kandidaten tot het lidmaatschap, door den Leeraar, ernstig en getrouwelijk op het hart gedrukt worden, dat bekeering des harten tot God, door den Heiligen Geest, en persoonlijke ondervinding van de genade des Heeren Jezus, het noodzakelijk vereischte is, tot het levend lidmaatschap der Christelijke Kerk (109). Het afnemen van belijdenis was alleen den Leeraren opgedragen, in tegenwoordigheid van één of meer ouderlingen (110). Geen jongeling beneden de achttien, en geene jongedochter beneden de zestien jaren, mocht worden aangenomen, dan in zeer buitengewone omstandigheden (111). In twijfelachtige gevallen had de kandidaat een extract uit het Doopregister te produceeren (112). De *bevestiging* of *voorstelling* moest ten spoedigste na de aanneming plaats hebben en werd vereischt, tot genot der Kerkelijke voorrechten (118). Zij moest in het openbaar geschieden, en de aangenomenen hadden, in tegenwoordigheid der gemeente, op de navolgende *vragen* te antwoorden:

1. Of zij van harte gelooven, de leer, die zij hebben beleden?
2. Of zij ook van harte voorgenomen hebben, bij deze leer, door Gods genade, te blijven; de zonde te verzaken en een christelijk leven te leiden?
3. Of zij gelooven, zich te zullen onderwerpen aan het Kerkelijk opzicht, en, ingeval zij zich mochten ontgaan, aan de Kerkelijk tucht?

Dit zijn de Belijdenisvragen, gelijk zij, vóór 1861, in Nederland van kracht waren ¹⁾ en, door onze Kaapsche Kerk sedert 1842 worden gesteld. ²⁾

Nadat deze vragen waren beantwoord, geschiedde de bevestiging plechtig en met gepaste toespraken.

Afd. C behandelt *het Lidmaatschap*, in de artt. 115—119.

De aangenomene en bevestigde leden hadden aanspraak op Kerkelijke voorrechten (115) terwijl leden van elders zich hadden te houden aan Art. 3 der Algemeene Bepalingen (116). Evenwel werden tot het Avondmaal toegelaten ook leden van andere Protestantsche Kerken, „mits zich eerst bij den Leeraar vervoegende en deze geen reden van twijfel hebbende ten opzichte van het lidmaatschap (117). Aan naar elders vertrekkende, niet onder censuur staande lidmaten werd, op hun verzoek, eene attestatie meegegeven, overeenkomstig dit model:

H. D. L.

„Wij ..... opzieners der Nederduitsch Gereformeerde Gemeente te ....., getuigen bij dezen dat .....

¹⁾ Vgl. Dr. G. J. VOS Az., *Inrichting der Vaderl. Kerk*, bl. 22. Voor de gebruiken in den bloeitijd der Geref. Kerken, zie men: de *Vaderl. Kerkgesch.* van denzelfden Schrijver, I^o, 145. *Kerkelijk Placaat Boek*, III, in voce: *Belijdenis*. Verder: Dr. G. J. VOS Az.: *Systematische Uiteenzetting van het tegenwoordig Nederl. Herv. Kerkrecht*, (Utrecht, 1896), blz. 101 en 102.

Eindelijk: KERKELIJK HANDBOEKJE, uitgegeven door P. BIESTERVELD en Dr. H. H. KUIJPER, *Hoogleraren aan de Vrije Universiteit*, in voce: *Openbare Belijdenis*.

²⁾ *Wetten en Bepalingen voor het Bestuur van de Nederduitsche Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika*, (Kaapstad 1902) Art. 45 blz. 27).

als Lidmaat dezer gemeente bij ons bekend is. Het zal den Eerw. Broeders en Opzieners der gemeente des Heeren te ....., wien dit ons getuigenis zal worden vertoond, gelieven onze genoemde(n) ..... als zoodanig te erkennen, onder hun Christelijk opzigt aan te nemen en tot de gemeenschap van het Heilige Avondmaal toe te laten.

„Gegeven ..... op den .....

„Uit naam en last des Eerw. Kerkenraads’’,
„A. B.’’

Op de attestatie werd tevens gezet, dat men verplicht was, deze binnen zes maanden in te dienen, en dat ze na een jaar en zes weken niet meer geldig was (118.) Telkens, na de eerste bekendmaking van de aanstaande viering van het Heilige Avondmaal, moest openlijk worden herinnerd, dat van elders ingekomen personen verplicht waren hunne attestatiën in te leveren.

Bij de *Afdeeling D*, handelende over het *Huwelijk* (artt. 120—126), moet men bedenken, dat wij hier te doen hebben met landen, waar het Burgerlijk en Kerkelijk huwelijk niet, als bij ons in Nederland gescheiden zijn, maar ééne handeling uitmaken; voltrokken door de Leeraren der respectieve Kerken, die daarvoor verlof hadden bekomen van de Regeering. Tevens, dat huwelijken in *Afrika* verboden zijn, bij bepaalde graden van bloedverwantschap.

Huwelijken moesten worden ingezegend, door den Leeraar der Gemeente, waartoe de bruid of beide partijen behoorden (120). Een vaste dag, doch niet de Zondag, moest worden bepaald door elken Kerkeraad, tot inzegening des Huwelijks in de Kerk (121). Wilde men het huwelijk hebben ingezegend door den Leeraar eener andere Gemeente, dan werd daartoe de schriftelijke toestemming vereischt van den Leeraar der Gemeente, waartoe de bruid behoorde (122). Partijen, die, waar een Leeraar aanwezig was, hun Huwelijk door den Landdrost deden voltrekken, stelden zich bloot aan kerkelijke censuur (123). Predikanten waren gebonden, bij de bevestiging van Huwelijken, aan de inachtneming der landswetten (124). De beide volgende artikelen geven wij letterlijk:

125. „Om der eerbaarheid wille, zal geen weduwnaar tot een ondertrouw van een nieuw Huwelijk worden toegelaten, dan na volle drie maanden na het overlijden zijner laatste huisvrouw.

En geene weduwe, dan na verloop van vijf volle maanden na het overlijden van haren laatsten echtgenoot, en nadat zij daarenboven zeker is, van denzelven niet bevrucht te zijn.

126. En alzoo het Huwelijk tusschen de hierna te noemen personen, wegens de onderlinge nauwe banden van bloedverwantschap of zwagerschap om der eerbaarheid wille, bij de wetten verboden is, zoo zal niet worden toegelaten, dat, ter ondertrouw aangeteekend, veel min in den echten staat bevestigd worden:

- I. Ouderen, met hunne Kinderen, Groot-Ouderen met hunne Klein-Kinderen.
- II. Broeders en Zusters, hetzij van heelen of halven bedde.
- III. Oomen met hunne Nichten, noch Moeyen met hunne Neven, van heelen of halven bedde. En zal in dezelve graden van Zwagerschap, als hierboven van Bloedverwantschap gezegd is, tot geene Ondertrouw worden toegelaten:

een man met de Bloedverwanten zijner overleden Huisvrouw; noch eene Vrouw, met de Bloedverwanten van haren overleden Echtgenoot”.

(Deze bepalingen waren ontleend aan de *Huwelijks-Ordonnantie van DE MIST.*)
Hoofdstuk VIII vergast ons op de bepalingen over de *Kerkelijke Tucht*, art. 127—193.

Afd. A. (art. 127—149) behelsde de Algemeene Bepalingen;

Afd. B. (art. 150—162) regelde de wijze van handelen voor den Kerkeraad;

Afd. C. (art. 163—185) schreef voor hoe de Algemeene Kerkvergadering had te handelen;

Afd. D. (art. 186—192) besprak de wijze van doen in Kerkelijke Geschillen terwijl

Afd. E. slechts één hoogst merkwaardig artikel 193 heeft, waarin appèl op de Ned. Geref. Synode in de *Kaapkolonie* werd toegelaten.

A. Het *Kerkelijk opzicht* werd uitgeoefend door Kerkeraden, Kerkelijke Commissiën en Algemeene Kerkvergadering (127). Behalve, dat deze onderscheidene vergaderingen zich tot hoofddoel stelden; de handhaving van den godsdienst, bijzonder der Gereformeerde leer, en de zuiverheid van zeden, welke door haar was aanbevolen, zoo namen zij daarenboven kennis van daden en handelingen in de gemeenten, die stredden tegen Kerkelijke Wetten en Verordeningen (128). Iemand, zich wegens de uitspraak van eenen plaatselijken Kerkeraad of van eene Kerkelijke Commissie bezwaard achtende, kon zich op de Algemeene Kerkvergadering beroepen, terwijl, in een bepaald geval, hooger beroep op onze Kaapsche Synode was toegestaan (129). Kerkelijke Vergaderingen zich zorgvuldig onthoudende van alles, wat uitsluitend of meer tot het burgerlijk bestuur of de rechtspleging behoorde, hadden vooral te letten op de ambtsverrichtingen en wandel dergenen, wier leer en gedrag, als Kerkelijke ambtenaren, op de Gemeenten een meer rechtstreekschen invloed uitoefende (130). De uitoefening van Kerkelijk opzicht en tucht werd beschouwd als een godsdienstig en zedelijk toezicht; toon en houding der burgerlijke rechtspleging was dus verboden; zij die tucht moesten oefenen, waren meer vaderlijke opziensers dan rechters, (131). Werden de Kerkelijke vergaderingen geroepen tot het beslechten van geschillen, dan hadden zij eerst alle pogingen aan te wenden, om ze op een minnelijke wijze uit den weg te ruimen en den twistenden te bevredigen, tenzij het belang van den godsdienst of het welzijn der Gemeente daardoor zou komen te lijden (132). De Kerkelijke Besturen hadden in het oog te houden, dat hun toezicht ging niet slechts over zoodanige wanbedrijven, welke de burgerlijke Overheid straffe, maar ook over allerlei ander wangedrag, *alles wat aandruischte tegen het Avondmaalsformulier, en al wat aanliep tegen de beloften bij den Doop, het lidmaat worden en de Huwelijksverbintenis zoo plechtig gedaan*; dat alles, wat de goede orde in de Kerk kon verstoren, en vergripen van opziensers der Gemeente in hunne ambtsbediening, nalatigheid in hun gewichtig dienstwerk; misbruik van macht en knevelarij bijzonder strafbaar waren; gelijk ook, dat vooral onderscheid moest worden gemaakt tusschen enkele misstappen en doorgaande onzedelijkheid en hebbelijke verkeerdheden; en eindelijk, dat in alle gevallen bijzonder moest worden gelet op verzwarende en verzachtende omstandigheden; alsmede op de hardnekkigheid in het ontkennen of tegenstreven, of ook de ootmoedigheid in het be-

lijden en onderwerpen dergenen, die gestraft moesten worden (133). Het gedrag van een Gemeentelid, die zich bij den wereldlijken rechter beklagde, over eene Kerkelijke handeling of Kerkelijk besluit van een lager Kerkbestuur, met voorbijgaan der hoogere Kerkbesturen, was onwettig en werd laakbaar beschouwd, en de persoon maakte zich onderhevig aan de Kerkelijke censuur (134).

De artikelen 135—149 behandelen den *gang der Kerkelijke proceduren*. Merkwaardig voor ons is de aanhef van art. 135: „*Elk lid* der Gemeente heeft het recht tot het doen van aanklacht”. En art. 145: „Kerkelijke vergaderingen kunnen de voor haar verschijnende getuigen hun getuigenis doen bekrachtigen, door een toestemmend antwoord van hen te vorderen op de navolgende vraag:

„Belooft gij, als in de tegenwoordigheid van God, dat gij ondubbelzinnig en oprecht de waarheid zult spreken, hetzij in de verklaringen, die gij aflegt, hetzij in de antwoorden, die gij geven zult?

B. De artikelen 150—162 geven bepalingen over de *wijze van handelen voor den Kerkeraad*.

Voorwerpen van Kerkelijke tucht bij de Kerkeraden waren alle leden der Gemeente, uitgezonderd predikanten, kandidaten tot den Heiligen Dienst, Zendingen, Ouderlingen, Diakenen en godsdienstonderwijzers, (150). De *bestraffingsmiddelen*, waarvan zich de Kerkeraad bij de uitoefening van Kerkelijke tucht bediende, bestonden uit de navolgende:

1. In eene, naar de omstandigheden ingerichte, bestraffing door den predikant, in naam des Kerkerads, of in het bijzonder, of in de tegenwoordigheid van een of meer Ouderlingen.

2. In eene bestraffing voor den vollen Kerkeraad.

3. In eene ontzegging van het gebruik van het Heilige Avondmaal, voor een *bepaalden* tijd.

4. In eene zoodanige ontzegging voor eenen *onbepaalden* tijd.

5. In eene geheele afsnijding, met gebruik van het Formulier.

De drie laatste bestraffingsmiddelen werden (openbare zware misdrijven uitgezonderd), niet toegepast voordat een der andere vruchteloos is gebezigd en hadden tengevolge: de *schorsing*, of gemis van zoodanige rechten en middelen, als aan het lidmaatschap waren verbonden.

De tuchtzaken hadden overigens hun gewoon verloop, met deze uitzondering, dat de Kerkeraad eene Commissie van Onderzoek kon benoemen na wier rapport de Kerkeraad overwoog, of zij zich verder met de zaak moest inlaten (154). Wanneer iemand wierd bevonden eenig lidmaat zonder grond, op beuzelachtig vermoeden, of uit partijdigheid te hebben aangeklaagd, moest hij, naar bevind van zaken, ernstig worden vermaand of bestraft.

C. In de artikelen 163—185 ontving de Algemeene Kerkvergadering hare instructies over dit onderwerp. Er was *hooger beroep* van den Kerkeraad op de Algemeene Vergadering (163). Ingeval van beroep bij censuur, moest de uitspraak des Kerkerads van kracht blijven, totdat deze vernietigd was door de Algemeene Kerkvergadering. Doch in geval van beroep, inzake van afsnijding, mocht daaraan geen gevolg worden gegeven, voor de Algemeene Kerkvergadering die uitspraak van den Kerkeraad bekrachtigde, doch zou de de beschuldigde tot zoolang als gecensureerd worden aangemerkt (164).

Niemand had het recht op appèl, tenzij hij, tot de kosten veroordeeld, voor de betaling ervan securiteit stelde (165). Degene, die zich wenschte te beroepen op de Algemeene Kerkvergadering, moest bij den Voorzitter een geschrift indienen, behelzende de redenen van zijn bezwaar, en alles wat hij meende tot zijn voordeel te kunnen verstrekken, met bijgevoegde kopie der uitspraak (166). Dit geschrift ging dan eerst weer naar den Kerkeraad, met verzoek: „onverwijld daarop te berichten”, waarbij de Kerkeraad al de ter zake dienende stukken had te voegen (167). Dit bericht en de stukken werden door den Voorzitter, in de eerstvolgende vergadering voorgelegd, terwijl in de bijeenroeping, door den Scriba te doen, van een en ander melding werd gemaakt (168). *Wanneer bij den Voorzitter van de Algemeene Kerkvergadering, of bij de Algemeene Kerkvergadering, bezwaren werden ingebracht tegen de leer, de ambtsbediening of den wandel van predikanten, candidaten, zendingen, kerkeraadsliden en andere Kerkelijke Ambtenaren, had de Voorzitter ze te stellen in handen der Kerkelijke Commissie, om deswege onderzoek te doen.*

Onder predikanten waren ook emeriti begrepen (169). Wanneer de Commissie, door de haar ter hand gestelde stukken, of door de bescheiden, welke zij op de beste wijze had kunnen inwinnen, genoegzaam ingelicht was omtrent het ingebrachte bezwaar, moest zij den bezwaarde hooren; zijne bekentenis of verantwoording in geschifte stellen, en met alle tot de zaak betrekkelijke stukken, benevens een behoorlijk verslag, aan de eerstkomende vergadering inleveren (170).

Ingeval van bekentenis, had de bezwaarde het recht, om binnen drie weken, na het verhoor voor de Commissie, schriftelijk bij haar in te brengen zoodanige ophelderingen, bijvoegsels en verordeningen, als hij verder tot zijne verschooning of verantwoording noodig achtte, en moest de Commissie, bij haar bericht, gelijk ook de vergadering bij haar uitspraak, daarop behoorlijk acht slaan (171).

Wanneer de bekentenis van den bezwaarde, met hetgeen hij nader daarbij mocht hebben gevoegd, na gedaan verslag van de Commissie, genoegzaam werd geoordeeld ter beslissing, had de Algemeene Kerkvergadering, op grond daarvan, zoodanige uitspraak te doen, als de aard der zaak, naar de kerkelijke wetten vorderde (172).

Indien de bezwaarde, vóór de Commissie geroepen, niet verscheen, en daarvoor geen voldoende, door de Commissie te beoordeelen, redenen opgaf, kon de Commissie, met het onderzoek der tegen hem ingebrachte klachten in zijne afwezigheid voortgaan; hij werd dan als een wederstrever der wetten beschouwd en door de Algemeene Kerkvergadering ook als zoodanig, over hem uitspraak gedaan (173).

Indien de bezwaarde het tegen hem ingebrachte geheel of in eenig wezenlijk punt ontkende, had de Commissie de getuigen in zijne tegenwoordigheid te hooren, en den bezwaarde daarbij de gelegenheid te geven, door den Voorzitter der Commissie, zoodanige vraagpunten den getuigen voor te stellen, als tot zijne verdediging noodig mochten worden geoordeeld, en hem tevens vrijheid te vergunnen, zijn belang in te brengen, met bijvoeging van alles, wat hij ter zake dienstig oordeelde, en de getuigen voor te brengen, welke hij mocht verlangen, dat tot zijne verdediging werden gehoord (174).

Van dat alles werd nauwkeurig verslag aan de eerstvolgende Algemeene

Kerkvergadering gedaan, welke vervolgens uitspraak deed, en daarvan den belanghebbende schriftelijk kennis gaf (175).

De Algemeene Kerkvergadering was steeds bevoegd, zulks noodig oordeelende, den beklagde, den klager en de getuigen voor zich te ontbieden (176).

Zoowel de klager als de beklagde had het recht, om van de Algemeene Kerkvergadering te verzoeken, dat de een of ander, bepaaldelijk op gegeven vraagpunten, nader gehoord werd (177).

BESCHULDIGINGEN TEGEN DE LEER VAN EENEN PREDIKANT OF KANDIDAAT, moesten inhouden, duidelijke bewijzen, dat hij de leer, welke volgens Gods Heilig Woord, vervat is in de aangenomen Formulieren van Eenigheid der Gereformeerde Kerk, had wedersproken of bestreden (178).

De *bestraffingsmiddelen* van welke de Algemeene Kerkvergadering gebruik kon maken, waren :

1. *Omtrent Predikanten :*

a. Schorsing in den dienst voor een bepaalden tijd, zonder verlies van traktement, ander dan het defroyement der dienstdoende predikanten.

b. Dergelijke schorsing in den dienst, met geheel of gedeeltelijk verlies van traktement.

c. Schorsing in den dienst voor eenen onbepaalden tijd, met of zonder verlies van traktement.

d. Geheele afzetting uit den dienst der Nederduitsch Gereformeerde Kerk van de Zuid-Afrikaansche Republiek.

2. *Omtrent kandidaten tot den H. Dienst.*

a. Schorsing in den predikdienst.

b. Onberoepelijk verklaring voor predikdienst, voor eenen *bepaalden* tijd.

c. Onberoepelijk verklaring voor eenen *onbepaalden* tijd.

d. Geheele intrekking der acte van toelating tot den predikdienst, in de Nederduitsch Gereformeerde Kerk der Zuid-Afrikaansche Republiek.

3. *Omtrent Zendelingen.*

a. Schorsing in hun dienstwerk voor eenen *bepaalden* tijd.

b. Schorsing voor eenen *onbepaalden* tijd.

c. Geheele intrekking van de akte van toelating als Zendelingen in de Nederduitsch Gereformeerde Kerk der Z.-A. Republiek. (Deze laatste redactie is van Oct. 1867, te *Nazareth*. De oude redactie was: „geheele intrekking van de acte van toelating tot de predikdienst, en de Bediening der Bondzegelen in de Nederduitsch Gereformeerde Kerk der Z.-A. Republiek.)

De artikelen 180—185 handelen over de maatregelen, die er genomen moesten worden, door de Kerkelijke besturen, ingeval van schorsing of ontzetting uit den dienst. Wij onderstrepen *art. 185*: „In geval van onbepaalde schorsing of afzetting eens predikants, van eenen candidaat tot den H. Dienst, of zending, zal daarvan terstond kennis gegeven worden aan de Synode der Nederduitsch Gereformeerde Kerk in de *Kaapkolonie*”. De beteekenis van dit artikel zal wel hierin moeten worden gezocht, dat, volgens art. 56, niemand als predikant in eenige gemeente der Ned. Geref. Kerk der Zuid-Afrikaansche Republiek werd toegelaten, dan die bij den Actuarius Synodi van de Ned. Geref. Kerk van de *Kaapkolonie* was gelegitimeerd, en *wiens legitimatie door vrijwillige of gedwongen afscheiding van de Kerk niet vervallen was*. De Kaapsche Kerk had recht, ook omdat predikanten over en weer beroepbaar

waren, te weten, wat er met de door haar gelegitimeerden geschiedde en of zij nog voortdurend betrouwbaar bleven. *Dat verband met de Kaapsche Synode leverde alzoo groot voordeel op; immers er was, in een bepaald geval, appèl op de Synode der Ned. Geref. Kerk in de Kaapkolonie. Art. 193 bepaalde dienaangaande het volgende:*

„De besluiten der Algemeene Kerkvergadering en hare uitspraken zijn beslissend, zonder appèl, uitgezonderd in zake van beschuldiging tegen een predikant, wegens onzuiverheid in de leer, in welk geval, zoowel de beschuldiger als beschuldigde, het regt van appèl zal hebben van de uitspraken der Algemeene Kerkvergadering op de Synode in de Kaapkolonie. Zullende de HoogEerw. Synode in zulk geval beleefd verzocht worden, uitspraak te doen in het laatste ressort; blijvende de uitspraak der Algemeene Kerkvergadering inmiddels van kracht en zal de appellant securiteit moeten stellen voor de kosten.”

Wij zijn hiermede genaderd tot *Hoofdstuk IX*, handelende in 8 artikelen, 194—201, over de UITBREIDING DER KERK. *Wij laten deze belangrijke bepalingen hier letterlijk volgen, omdat hier vooral het onderscheid met de scheurkerken zoo groot is.*

194. „*De Nederduitsch Gereformeerde Kerk*” in de Z.-A. Republiek, erkent het als hare roeping, en als haar voorregt, te arbeiden aan de uitbreiding van het Koninkrijk Gods.

195. Zij tracht aan die roeping te beantwoorden, behalve door de gewone werkzaamheden in de gemeente:

a. Door de ernstige behartiging van Christelijk onderwijs en opvoeding der kinderen.

b. Door de verkondiging des Evangelies onder de Heidenen.

c. Zij tracht ook door Bijbel- en boekverspreiding, en indien mogelijk, door Evangelisatie, haar doel te bereiken.

196. *Wat betreft de openbare prediking des Evangelies aan de Heidenen, meent de Nederduitsch Gereformeerde Kerk in de Republiek, zich (buiten de verkondiging des Evangelies in den huiselijken kring) voorloopig meer te moeten bepalen bij de ondersteuning van bestaande zendingen onder de Heidenen, vooral door de Zending-Commissie der Nederduitsch Gereformeerde Kerk in de Kaapkolonie, dan bij eigenen, zelfstandigen arbeid.* ¹⁾

197. Ter bevordering van het schoolwezen, evangelisatie, Bijbel- en boekverspreiding, draagt de Algemeene Kerkvergadering aan de Kerkelijke Commissie op: te ageeren als eene *Commissie van Onderwijs en Evangelisatie*.

198. Deze Commissie tracht de gemeenten op te wekken, bepaaldelijk tot meerdere belangstelling in de uitbreiding der Kerk.

199. Zij onderzoekt de documenten van zich aanbiedende onderwijzers en beveelt dezelve aan.

Zij examineert catechiseermeesters en godsdienstonderwijzers (oefenaars) en plaatst hen met goedvinden der Kerkeraden.

¹⁾ In Natal had Ds. CACHET één eigen Zending. Later twee, die echter ook van elders steun ontvingen. In Transvaal verschenen leden der Kaapsche Zending-Commissie herhaaldelijk in de vergaderingen en collecteerden in de kerken voor het zendingswerk der Moederkerk.

Zij tracht te voorzien in de behoeften der gemeenten, met betrekking tot Bijbels, psalm- en gezangboeken, stichtelijke werken en schoolbehoeften.

Zij doet jaarlijks verslag van hare verrigtingen bij de Algemeene Kerkvergadering.

200. *Zendelingen, catechiseermeesters, oefenaars, die toegelaten zijn door de Nederduitsch Gereformeerde Kerk van de Kaapkolonie, zullen alhier, op vertoon van hunne acte van toelating en ondertekening der Formulieren van Eenigheid en der Kerkelijke Wetten, worden erkend.*

201. Wettig geadmitteerde catechiseermeesters en oefenaars zullen, onder toezigt der Kerkelijke Commissie, in verband met of onmiddellijk in dienst van Kerkeraden, godsdienstig onderwijs mogen geven aan kandidaten tot het lidmaatschap, en eenvoudige, praktische Bijbeloefeningen mogen houden op hun daartoe aangewezen plaatsen, slechts niet op den kansel”.

Het volgend *Hoofdstuk X*, regelt de *Kerkelijke Fondsen*. Voor leden der Hervormde Kerk in Nederland is hier zeker veel te leeren, wanneer men bedenkt, dat de lidmaten dezer Kerk letterlijk alles moesten en moeten betalen, daar de Staat geen subsidies betaalde. Het is dus zeer leerzaam te zien, uit welke bronnen men putte. Verdriete het niemand, ook dit gedeelte letterlijk te lezen :

202. Het is Schriftuur- en pligtmatic, dat de leden der gemeente voorzien in de uitgaven, benoodigd tot instandhouding van den openbaren eeredienst en ondersteuning der armen in de gemeente.

203. Door bijdragen tot instandhouding der openbare eeredienst, wordt bepaaldelijk verstaan: bijdragen tot het voldoen der predikantssalarissen.

A. GEMEENTEFONDS.

204. Om hierin te voorzien, zal, in iedere gemeente, een gemeentefonds zijn, onder bestuur van den Kerkeraad, waaruit de loopende uitgaven van predikants-salaris en dat der andere bezoldigde kerkelijke ambtenaren; de reparatiën der kerkgebouwen; het onderhoud der armen; bijdragen tot het Algemeen Kerkfonds en het Predikants-weduwenfonds zullen worden bestreden.

205. Dit Gemeentefonds zal bestaan :

- a. Uit kollekten bij de openbare godsdienstoefeningen.
- b. Uit registratie-gelden bij Doop, aanneming van lidmaten, en Huwelijksbevestiging, alsmede gelden voor het verleenen van extracten.
- c. Uit verhuren van zitplaatsen.
- d. Uit vrijwillige, vaste jaarlijksche bijdragen der leden.
- e. Uit andere inkomsten en bijdragen.

206. Om, zooveel als mogelijk is, de kerkekas niet met schuld te bezwaren, zal aan het einde des jaars een staat worden opgemaakt van de gelden, benoodigd voor het volgend jaar, *en de benoodigde som gedeeld zijnde over de leden der gemeente*, gezien worden hoeveel ieder lid heeft te voldoen, en zullen de Kerkeraden, een ieder in zijne wijk, op vriendelijke wijze van de leden der gemeente, op eenmaal of bij gedeelten, in geld of vee of producten, zooveel ontvangen, tot de bepaalde som is te zamengebracht, en zal de Christelijke liefde en de gewilligheid der gemeente, den last der Kerkeraden verligten.

207. De registratie-gelden voor elke gemeente zijn als volgt:

	£	sh.	d.
Bij het doopen van een kind op <i>gewonen</i> tijd	0	7	6
" " " " " " " " <i>buiten</i> " "	0	10	0
Aanneming van lidmaten op <i>gewonen</i> tijd	0	12	0
" " " " " " " " <i>buiten</i> " "	2	15	0
(waarvan £ 1.17.6 voor het Pred. Wed. Fonds).			
Afkondiging van Huwelijksgeboden	0	3	0
Huwelijksbevestiging	0	7	6
Extracten of Attestatiën	0	5	0

208. De Kerkeraad in iedere gemeente zal trachten dit Gemeentefonds op zulken vasten voet te brengen, dat, bij het begin des jaars genoegzame gelden in kas zijn, om in de loopende uitgaven voor het jaar te voorzien, en, zoo-veel als mogelijk is, het maken van schulden te vermijden.

209. Waarlijk behoeftige gemeenteleden zullen van het betalen dezer gelden geheel of gedeeltelijk versoond zijn.

B. ALGEMEEN KERKFONDS.

210. Er zal een Algemeen Kerkfonds zijn, onder bestier der Algemeene Kerkvergadering, om te voorzien in de uitgaven, welke de Algemeene Kerkvergadering voor de behoeften der Kerk noodig zal achten.

211. Tot oprigting en instandhouding van dit Fonds, zal de Kerkeraad van iedere gemeente, uit het Gemeentefonds der gemeente bijdragen als volgt:

	£	sh.	d.
Voor iederen doopeling op <i>gewonen</i> tijd	0	2	0
" " " " <i>buitengewonen</i> " "	0	3	0
" " aannemeling op <i>gewonen</i> tijd	0	2	6
" " " " <i>buitengewonen</i> " "	1	17	6
" " Huwel. bev. " <i>gewonen</i> "	0	5	0
" " " " <i>buitengewonen</i> " "	1	17	6
" " Extract of Attest	0	1	0
" " Verhuurde zitplaats	0	1	0

Voorts zal eenmaal 's jaars, in elke gemeente, eene collecte voor dit Fonds gemaakt worden; ook zullen de collecten bij de bedestonden voor dit Fonds zijn. (De laatste zinsnede werd bijgevoegd: 5 Nov. 1869 te *Utrecht*).

C. PREDIKANTS-WEDUWENFONDS.

212. De *Predikanten der Nederduitsch Gereformeerde Kerk in de Z.-A. Republiek, deelhebbers zijnde in het Predikanten-Weduwenfonds der Nederduitsch Gereformeerde Kerk in de Kaapkolonie*, zoo zal, uit het Algemeen Kerkfonds door den Quaestor, ten behoeve van gemeld Predikants-Weduwenfonds, aan den Quaester-Synodi worden overhandigd:

	£	sh.	d.
Voor iedere Huwel. inzeg. op <i>buitengewonen</i> tijd	1	17	6
" " Aannemeling " " " " " "	1	17	6

	£	sh.	d.
Voor het verleenen van Extracten uit het Trouwregister,			
behalve aan behoeftigen	0	2	0

213. Ter verdere verzorging van de familiën der overleden Predikanten, zal iederen gehuwden dienstdoenden Predikant, in de Nederduitsch Gereformeerde Kerk alhier, uit het Kerkfonds worden voldaan: eene som van vijftien ponden sterling per jaar, om daardoor in de gelegenheid te worden gesteld, aandeelhouder te worden in een solied Levensverzekerings-genootschap, zulende deze som niet worden uitbetaald, tenzij de Predikant bewijzen heeft geleverd, dat hij werkelijk deelhebber in zoodanig genootschap is”.

Hoofdstuk XI geeft een *Reglement van Orde*, voor de Kerkelijke Vergaderingen, en een scherp belijnde *Instructie voor den Diaken-Kassier*, met modellen voor diens boekhouding. Wij kunnen er hier slechts van zeggen, hoezeer ook hieruit bleek, dat men, in de Ned. Geref. Kerk van de Zuid-Afrikaansche Republiek, onbepaalde gehoorzaamheid bewees aan het Schriftwoord: „Laat alle dingen eerlijk en met orde geschieden.”

En hiermede zijn wij aan het einde gekomen van ons Overzicht der Wetten en Bepalingen.

Nadat de Wetten behoorlijk waren vastgesteld, werd Ds. CACHET *in forma* benoemd als consulent der vacante Gemeenten; aan eene Commissie werd opgedragen, een reiswagen voor hem te koopen, waarvan elke Gemeente een deel der kosten droeg; en, wat zijn salaris betreft, daarvan zou voor het vervolg een deel (ruim honderd vijftig pond) door de vacante Gemeenten worden betaald, in dier voegen, dat het gewone consulentsalaris niet aan hem persoonlijk betaald, maar gestort zou worden in de kas der Gemeente *Utrecht*. Het vermeerderen der Gemeenten gaf hem dus veel extra werk, doch geen extra salaris; eene bepaling, door hemzelf vastgesteld en door de vergadering aangenomen.

Onder de *besluiten* der vergadering verdienen er nog een paar te worden gememoreerd. Met het oog op de Nieuwe Gezangen, die men van plan was in *Holland* in te voeren, en tevens het nadeel beseffende van den invoer van Bijbels in de Republiek, die van den Staten-Bijbel belangrijk afweken, besloot de vergadering met algemeene stemmen:

„Dat de nu in de Kerk gebruikte bundel *Evangelische Gezangen*, in gebruik zal blijven, doch geene Nieuwe Gezangen tot kerkgebruik zullen worden toegelaten; en verder, dat bij de openbare godsdienstoefeningen in de Kerk, geen andere Bijbel, dan de erkende Statenvertaling zal worden geduld”. (bl. 24).

Belangrijk zijn ook de besluiten, waarbij *de verhouding der Ned. Geref.*

Kerk in de Zuid-Afrikaansche Republiek tot de andere Kerken in Zuid-Afrika werd geregeld.

De verhouding tot de Kerk van Ds. POSTMA, („Gereformeerde Kerk”), werd als eene vriendschappelijke beschouwd, hoewel de vergadering, evenmin als de Kaapsche Synode van 1862, „den naam van Geref. Kerk van Zuid-Afrika dien de Kerk zichzelf gegeven heeft,” kon erkennen.

De verhouding tot de dusgenaamde Ned. Herv. Kerk beantwoordde de vergadering met een veelbeteekenend stilzwijgen, hoewel zij er prijs op stelde, te verklaren: „Dat de deur onzer Kerk zoo wijd mogelijk geopend is, voor die leden der Ned. Herv. Kerk, die getrouw willen blijven aan hunne Moederkerk.”

Met de Kerken van den Vrijstaat en van Natal werd, als met zusterkerken, correspondentie aangeknoopt, terwijl t.o.v. de Kaapsche Kerk het volgend besluit met algemeene stemmen werd aangenomen:

„Dat het aan de Kerkelijke Commissie worde opgedragen, te zenden naar de Synode der Ned. Geref. Kerk in de Kaapkolonie één exemplaar der gedrukte Notulen en der nu vastgestelde Wetten met begeleidenden brief, uitdrukkende het gevoelen der vergadering, dat de Ned. Geref. Kerk in de Republiek, ook in hare nieuwe organisatie, als eene zusterkerk mag blijven erkend, overeenkomstig Synodaal besluit, 15 November 1863”.

Zeven dagen bleef men vergaderd, en de zittingen werden, den 10 December, gesloten. Onbepaalde gastvrijheid was er door de bewoners van het dorp en andere leden der Gemeente uitgeoefend. Zelfs de koster, een Hollander, K. Bruins genaamd, weigerde betaling voor zijne vele extra diensten. De vergadering was gekenmerkt door een geest van liefde en eensgezindheid, en toen de leden der vergadering, buiten langs de muren der Kerk geschaard, zich lieten fotografeeren, om een aandenken aan deze dagen te hebben, gevoelden ze dat zij, nu waarlijk als de kinderen van één huis, tezamen zouden wonen. Na menig hartelijk vaarwel, zoekt thans een ieder de plaats zijner woning weer op, (sommigen moesten dertien, veertien dagen met den wagen rijden, eer zij thuis konden zijn) en Ds. CACHET bleef nagenoeg alleen te *Utrecht* achter. Als *Scriba* der vergadering moest hij een uitgaaf bezorgen van de Notulen en Wetten, hetgeen hem, omdat hij ruim twee honderd Engelsche mijlen van de pers verwijderd woonde, nog al moeilijk viel. Doch wie telt moeilijkheden, als hij gevoelt, dat hij in een goed werk bezig is? Kerstfeest en het einde des jaars brak aan, en schoon het voor hem bij lange na geen jaar der

ruste geweest was, had hij slechts juichensstof. Door vele moeilijkheden en over alle zwaarigheden had de Heere hem geholpen. Nauwelijks een jaar geleden was hij onder spot en smaad zijn werk begonnen. en nu, — ziet, nu waren acht Gemeenten in de Republiek onder één kerkbestuur, onder behoorlijke wetten vereenigd; de oude Nederduitsch Gereformeerde Kerk leefde weer in de Republiek. „*Soli Deo Gloria*”! had hij als motto der Kerk gekozen en „*Soli Deo Gloria*” zou het zijn!

Wij besluiten dit uitvoerig hoofdstuk, met het „Voorwoord” der gedrukte Handelingen:

„De Kerkelijke Commissie der Nederduitsch Gereformeerde Kerk in de Zuid-Afrikaansche Republiek, voldoet bij dezen aan den haar door de Algemeene Kerkvergadering, *Utrecht* 10 Dec. 1.l. opgedragen last, door het doen verschijnen in druk der Notulen dier Algemeene Kerkvergadering, gehouden te *Utrecht* 3—10 December 1866, eene Kerkvergadering gekenmerkt door den geest van liefde, van eensgezindheid, van begeerte om den Heere te dienen in de handhaving zijner waarheid in dit land.

Aan de leden der gemeenten onzer Kerk worden deze Notulen aangeboden ter lezing en overweging, in de overtuiging dat hunne liefde voor en gehechtheid aan de Kerk onzer Vaderen zal worden vermeerderd.

Aan de leden der Nederduitsch Gereformeerde Kerk in dit land, die zich nog niet onder ons Kerkbestuur hebben geplaatst worden deze Notulen aangeboden ter lezing en overweging, in de overtuiging, dat het hun hierdoor duidelijk worden zal, dat de Ned. Gereformeerde Kerk in dit land, de oude, aan de leer en de praktijk der vaderen getrouw geblevene Kerk in dit land is, gebouwd op Gods Woord en derhalve op de leer der Gereformeerde Kerk, als vastgesteld op de Synode van *Dordrecht* 1618—19, en de *Ned. Gereformeerde Kerk in de Kaapkolonie erkennende als hare Moederkerk in Afrika*; en met de vurige bede tot den Heere, dat het Hem behagen moge de oogen van velen in ons land te openen, en hun in het hart te geven, aan hunne Kerk getrouw te blijven; en derhalve te verklaren dat zij leden zijn der Nederduitsch Gereformeerde Kerk in de Z.-A. Republiek, onder de Wetten en Bepalingen, als nu vastgesteld.

Allen, die met ons dezelfde waarheid belijden, en nog niet (ook uitwendig) vereenigd zijn, tot die vereeniging uitnoodigende en den Heere biddende Zijnen Zegen, ook over de lezing der Notulen te willen gebieden, blijft van allen, die dit lezen, heilbiddende in den Heere,

De Kerkelijke Commissie der Nederduitsch Gereformeerde Kerk in de Zuid-Afrikaansche Republiek.

Namens dezelve,
F. LION CACHET, *Praeses*.

Utrecht, December 1866.

HOOFDSTUK XXXII.

Degelijke opbouw op een solied fundament.

Wij hebben gezien, hoe de Heere, in Zijne goedheid, Ds. CACHET's pogingen, om de Kerk in de Republiek van het juk der Liberalen en Modernen te verlossen, zegende, en het nederige en geringe wilde de Heere opheffen en in heerlijkheid stellen. De Kerk in de Republiek was, door eenen samenloop van politieke en kerkelijke omstandigheden, aan de Koloniale Kerk ontscheurd, en geheel in handen der Liberalen gekomen, toen de Heere hem naar de Republiek bracht, om een grootsch werk te verrichten. Er is door hem geene „nieuwe kerk” gesticht, maar de oude „Nederduitsch Gereformeerde Kerk” is door zijn moeitevollen, doch gezegenden arbeid weer tot haar recht gekomen. En dit is in betrekkelijk korten tijd geschied.

Den 23^{en} November 1865 stond hij, met zijn diaken M. FERREIRA, door slechts weinigen gesteund, voor de kerkvergadering te *Pretoria*, en werd hem, op zijne plechtige verzekering, dat hij het land zou doorreizen en den menschen met den waren staat van zaken bekend maken, door den Voorzitter Ds. SMITS, met een spottend lachje toegeroepen: „nu, wij wenschen U Gods zegen op uwe reize” en één jaar later was de Nederduitsch Gereformeerde Kerk in de Republiek feitelijk hersteld. Dit had de Heere gedaan, en zijn ootmoedige dienstknecht bracht er Hem alléén de eere van toe.

Zijn werk voor de toekomst was Ds. CACHET duidelijk voorgeschreven; hij moest de vakante gemeenten van goede, getrouwe predikanten voorzien; kerken en pastorieën moesten er gebouwd worden; den gemeenten moest geleerd worden, geregeld bij te dragen voor predikantsalaris, en in andere geldelijke kosten, aan de openbare godsdienstoefening verbonden; in één woord, waar de gemeente *A* gezegd had, moest zij leeren *B* zeggen en *C*; ja tot den laatsten letter van het alfabet. Verder moest de Ned. Geref. Kerk in de Zuid-Afrikaansche Republiek zich niet alleen wettig staande houden, maar zij moest zich leeren uitbreiden *en een zegen zijn voor het land, ook voor de heidenen*. Eindelijk, tot op den tijd, dat er andere Leeraars zouden zijn, moest hij de gemeenten blijven bezoeken, de Sacramenten bedienen, Catechiseeren, Kerkeradsvergadering houden, zoo veel mogelijk allen alles zijn. Daartoe zou de Heere hem kracht geven,

hem steunen en helpen. Zijne goede gemeente te *Utrecht* begreep het wel, dat hij niet thuis kon blijven, en zijne vrouw liet hem steeds (zij het dan ook weenende) in vrede gaan. Zwaar, zeer zwaar viel hem dikwijls het afscheid van vrouw en kind. Al den steun, dien hij putten kon uit de overtuiging: „God wil het”, had hij noodig om, als hij vijf, zes weken op reis was, niet moedeloos te worden, bij de gedachte, dat hij, na eene afwezigheid van vijf weken, in de eerste zes of zeven weken nog niet thuis kon zijn, als hij zoo zelden brieven ontvangen kon, als zijn hart zoo sterk naar huis verlangde, en hij alleen door den Heere gesterkt kon worden, het offer steeds met gewilligheid te brengen.

Zijn eerste consulentsreis in dit jaar (1867) deed Ds. CACHET in de maanden Februari, Maart en April, en ditmaal ging zijne vrouw mede. Zij moest iets zien van zijn werk, en leeren begrijpen, dat het onmogelijk was haar en hun kindje gedurig mede te nemen, gelijk zij wenschte. Op geestige wijze beschrijft de Leeraar die reis en zijne voorbereidselen („Vijftien jaren”, II, 130 vlg.) en zijn verloop; doch wij lichten er alleen het noodzakelijkste uit. Zij trokken over *Drakensberg*, en door *Wakkerstroom*, tot aan het tegenwoordige *Ameisfoort*, nabij *Vaalrivier*, waar hij kerk hield. Vandaar reisden zij naar de overzijde der rivier, en vertoefden een weinig op de plaats van den uit STUART’S werk welbekenden Heer BUHRMANN, een Hollander.

Verder reizende kwamen zij aan de plaats van VAN RHEEDE VAN OUDS-HOORN, waar hij een dag overbleef om de gewone godsdienstoefeningen te houden. Vanhier zetten zij hunne reis voort over het *Hoogeveld*, naar *Komati*, en vandaar naar *Lijdenburg*, waar zij een veertien dagen bleven. Door de bekende muskietoskloof gingen zij over *Steenkampsberg* naar het *Hoogeveld*, waar hij ten huize van ouderling PRINSLOO kerk hield. Maandag 11 Maart legde hij den hoeksteen der kerk te *Nazareth*, bij welke gelegenheid ruim f 400 gecollecteerd werd, en waarvan er een aantal „erven” verkocht worden, zoodat men met den bouw van huizen op het dorp beginnen kon. Dinsdag 12 Maart gingen zij naar *Botsabelo*, de statie van Br. MERENSKY, waar zij eenige dagen bleven, en nu ging het verder naar *Pienaarsrivier*, waar hij predikte en de sacramenten bediende. Van *Pienaarsrivier* reisden zij over *Pretoria*, en langs een weg, dien Ds. CACHET nog niet bereden had, door boschachtig veld, naar *Witwatersrand*, ruim vier dagen reizens van *Pienaarsrivier*, en na ook daar godsdienstoefening gehouden te hebben, kwamen zij, na een geforceerde reis van twee dagen te

Hartebeestfontein. Hier konden zij wat uitrusten, en daar er geen huis groot genoeg was om de opgekome schare te bevatten, werd er een „kerk” van wagens en zeilen gemaakt, juist in het front van het huis van ouderling LEMMER, terwijl de stoep den Leeraar als preekstoel diende. Dat de Allerhoogste niet woont in tempelen met handen gemaakt, mochten zij ook hier ondervinden. Van *Hartebeestfontein* reisden zij over *Potchefstroom*, waar CACHET preekte en de sacramenten bediende, naar *Gatsrand*. een bergrug, zoo genoemd wegens de vele „gaten” die zich daarin bevinden. De volgende reis deed hij naar *Losberg* en vervolgens naar *Heidelberg*, waar zij Paschen vierden. Ruim een week later kwamen zij in welstand thu's.

CACHET's tweede reis in dit jaar duurde vier maanden. Op de Algemeene Kerkvergadering te *Utrecht* was bepaald, dat de eerstvolgende vergadering gehouden zou worden te *Nazareth*, in 1867, en, opdat de gemeenten behoorlijk vertegenwoordigd zouden kunnen worden, moest hij ze vooraf bezoeken, kerkeradsvergaderingen houden, afgevaardigden laten kiezen, en de verslagen der gemeente in orde laten brengen. Gelukkig, dat in de Ned. Geref. Kerken van Zuid-Afrika, alles wat op de Gemeente en de openbare godsdienstoefening betrekking heeft, door den Kerkeraad, soms door den gecombineerden Kerkeraad, bestaande uit de dienstdoende en de oud-leden, behandeld wordt, en dat men daar niet, gelijk in *Holland*, met collegies van Kerkvoogden en Notabelen te doen heeft, die dikwijls meer als remtoestel dan als stuwkracht voor het gemeentelijk leven dienst doen. Men begrijpt, dat het aantal afgevaardigden naar eene Algemeene Vergadering dan ook dikwijls zeer groot kan zijn en herinnere zich, wat wij vroeger over de wijze van stemming gezegd hebben. Verder bestond er eene bepaling, dat iedere kerkeraad jaarlijks een zoo uitvoerig mogelijk verslag van den kerkelijken toestand zou inzenden, benevens eene copie van het kasboek; eene *algemeene rekening en verantwoording van alle ontvangen en uitgegeven gelden*, en zoowel van de schulden als van de bezittingen der gemeente. Zoolang Ds. CACHET nu de eenige predikant onzer Ned. Geref. Kerk in de Z.-A. R. was, moest hij, als Consulent der vacante gemeenten, die alle bezoeken en met en voor den kerkeraad alle kerkelijke papieren en rekeningen in orde brengen. Dit was een moeilijk werk, doch hij deed het gaarne, omdat hij op die wijze in de gelegenheid zou gesteld worden, de door de vergadering aangenomen theoriën in praktijk te brengen. Wij zullen den onvermoeiden arbeider niet volgen op zijne tegenwoordige consuletsreis, doch stippen slechts aan, dat hij in het begin van Augustus

op reis ging, en achtereenvolgens *Amersfoort*, een kerkdorp door CACHET aan de Vaalrivier gesticht; *Heidelberg*, *Potchefstroom*, *Hartebeestfontein*, *Piensaarsrivier* en *Lijdenburg* bezocht, omdat hij in het begin van October te *Nazareth* kwam, waar de *Tweede Algemeene Kerkvergadering* gehouden zou worden.

De gemeente te *Nazareth* had gezorgd voor een gebouw, pl.m. 50 voeten lang, van gebakken steen opgetrokken, dat als *hulpkerk* dienst kon doen, en waar nu de vergaderingen werden gehouden. Ds. JOHN MCCARTER, de opvolger van Ds. CACHET, te *Ladysmith* in *Natal*, was, als gedeputeerde der Kerk in *Natal*, naar *Nazareth* gekomen, en hielp hem, 5 October, bij de plechtige inwijding der „noodkerk”. Er was eene groote schare opgekomen, en de wagens en tenten rondom de kerk geschaard, gaven alles een feestelijk aanzien. Maandag 7 October werd de Algemeene Vergadering geopend, en eerst 12 October gesloten. De verslagen der gemeenten waren vrij belangrijk, en vloeiden over van dank aan den Heere, dat het Hem behaagd had, Zijne Kerk in dit land weer op te richten. Ook met de financieele verslagen werd het duidelijk, dat de gemeenten door liefdevolle offervaardigheid gaarne wilden medewerken tot het uitbreiden van Gods Koninkrijk.

Uit de Handelingen dier vergadering¹⁾ nemen wij nog het een en ander over, hetwelk wij later, voor de conclusies van dit Overzicht, noodig hebben. Vooreerst wat betreft *de verhouding der Ned. Geref. Kerk in de Z.-A. R. tot de gelijknamige Moeder- en Zusterkerken in Zuid-Afrika*. Het verslag der Kerkelijke Commissie, voorkomende op blz. 63 van de bedoelde Handelingen, behelst dienaangaande het volgende:

„Exemplaren der Wetten en Notulen zijn gezonden naar de Synoden der Ned. Geref. Kerk der Kaapkolonie en van den Vrijstaat, met een begeleidend schrijven. *Van den Scriba der Kaapsche Synode*, Dr. ROBERTSON, is een *schrijven ontvangen*, waarin Z.W.Ew. de ontvangst der Wetten en Notulen erkent, en belooft dezelve, met het schrijven der Commissie, te leggen voor de eerstvolgende Synode, en goede hoop geeft, op toenemende belangstelling der Moederkerk in de Kolonie, in den toestand der Kerk in de Republiek.

¹⁾ „Soli Deo Gloria”. *Handelingen der Algemeene Kerkvergadering der Nederduitsch Gereformeerde Kerk van de Zuid-Afrikaansche Republiek*, gehouden op den 7den October 1867 en volgende dagen, te *Nazareth—Pletermaritzburg—Natal*; gedrukt bij P. Davis en Zonen, Langemarktstraat, 1868.

Van Ds. VAN DER WALL, van *Bloemfontein*, is een bericht ontvangen, dat de aan Z.Ew. toegezonden Wetten en Notulen, met begeleidend schrijven, te laat ontvangen zijn om voor de Synode in den *Vrijstaat* (1867) te worden gelegd, en dat een voorstel tot vereeniging der Kerk in den *Vrijstaat* met die van Natal en de Ned. Geref. Kerk in de Republiek, wel wenschelijk maar op het oogenblik als niet uitvoerbaar werd beschouwd.

De *Algemeene Kerkvergadering der Ned. Geref. Kerk in Natal (Juni 1867)* is bijgewoond door Ds. CACHET en Br. E. VAN ROOIJEN, als eene deputatie onzer Kerk. Zij zijn door die vergadering op het vriendelijkst ontvangen en omtrent de zaken onzer Kerk gehoord. Het volgende is een :

„Extract uit de Notulen der Algemeene Kerkvergadering der Ned. Geref. Kerk van Natal, gehouden te *Greytown*, op den 5^{en} Juny 1867, en navolgende dagen.

„In de vergadering verschijnt de WelEerw. Heer F. LION CACHET, benevens de Heer E. VAN ROOIJEN, Ouderling uitmakende eene deputatie der Ned. Geref. Kerk in de Z.-A. Republiek. Op voorstel van den Voorzitter wordt de deputatie ontvangen. Ds. CACHET het woord ontvangen hebbende, deelt de vergadering mede wat er op Kerkelijk gebied in de laatste twee jaren is geschied en legt ter tafel een exemplaar der Wetten en van de Handelingen der Kerkvergadering der Ned. Geref. Kerk in de Z.-A. Republiek, d.d. *Utrecht*, 6 December 1866. De andere afgevaardigde, (Br. E. VAN ROOIJEN (voert na Ds. CACHET het woord”).

„Brs. Ouderlingen BOSHOF, NAUDÉ, BRUWER en HATTING, oud-diakenen PRETORIUS en NEL; diaken DANNHAUSER en Ds. TURNBULL, geven in de hartelijkste bewoordingen hunne hooge ingenomenheid te kennen met den arbeid en strijd der Ned. Geref. Kerk in de Republiek; hunne dankbaarheid vooral aan den Heer, die Zijn Zegen zoo zichtbaar heeft doen rusten op den arbeid van Ds. CACHET en hen, die met hem den strijd tegen het ongeloof en den afval der Kerk in de Republiek hebben aangegord. Waarop, op voorstel van Ds. MCCARTER den Voorzitter wordt besloten :

„Deze vergadering heeft gehoord de mededeelingen der gedeputeerden van de HoogEerw. Algemeene Kerkvergadering der Ned. Geref. Kerk in de Republiek, en heeft de grootste reden, de hand des Heeren te erkennen in de herstelling der Ned. Geref. Kerk in de Republiek; erkent de Ned. Geref. Kerk in de Republiek, als geconstitueerd te *Utrecht*, Dec. 1866, als eene Zusterkerk; verklaart hare begeerte om in de nauwste banden van liefde met die Kerk verbonden te blijven, insluitende het recht van deputatiën naar de Algemeene Kerkvergaderingen te zenden en te ontvangen”.

„Dit voorstel, met algemeene stemmen aangenomen zijnde, wordt als eene deputatie naar de eerstvolgende Algemeene Kerkvergadering der Ned. Geref. Kerk in de Republiek benoemd: de Predikant van LADIJSMITH, Ds. MCCARTER, en ouderling G. NAUDÉ; oud-diaken A. PRETORIUS secundus.

JOHN. MCCARTER
Praeses der Vergadering.

Deze officieële en publieke erkenning als zusterkerk was voor de Ned. Geref. Kerk in de Z.-A. R. van groot belang. *Immers onze gemeenten van Natal, Vrijstaat en Transvaal maakten oorspronkelijk uit: den Transgariëpschen Ring. Toen de Vrijstaat zich tot zelfstandige Kerk had geconstitueerd, behoorden de Transvaalsche Ned. Gereformeerde gemeenten tot den Ring van Natal. Daarop werd de Ned. Geref. Kerk van Natal weer een zelfstandig lichaam, doch was in een Natalsche Ringsvergadering aan de Transvaalsche gemeenten last gegeven, tot het scheppen van een eigen organisatie. Die organisatie was in alle vormen der wet tot stand gekomen, en nu door de Natalsche als zusterkerk te worden erkend, dat was voor haar, zoowel als voor den energiekeen CACHET eene ware voldoening. Met groote vreugde werd daarom Ds. MCCARTER (zijn mede-afgevaardigde Ouderling G. NAUDÉ was door ziekte in zijn gezin verhinderd) ontvangen, en de vergadering luisterde ongetwijfeld met genot naar zijne verzekering, dat de Kerk in Natal dankbaar de hand des Heeren erkende in de terugbrenging der gemeenten in de Republiek tot de zuivere Kerk, of hare bewaring, waar die gemeenten nog bestonden. En verder, dat hij zelf verblijd was zich niet door de moeilijkheden der reis te hebben laten afschrikken, daar hij aangenaam verrast was geworden op den dag van gisteren en eergisteren: de inwijding der hulpkerk; de groote opkomst der gemeente; de lieflijke Avondmaalsviering; de tegenwoordige plechtige opening der vergadering, hadden hem, zeide hij, rijkelijk de moeilijkheden der reize vergoed. Hij eindigde met, uit naam der Ned. Geref. gemeenten in Natal, aan de gelijknamige Kerk in de Republiek de broederhand te reiken, en haar te verzekeren van de hartelijkste deelneming in hare worsteling en haren strijd, en de vurige begeerte, dat de Kerk in Natal, en de Kerk in de Republiek steeds nauwer aan elkander verbonden mochten worden, door de banden van liefde, om te zamen te arbeiden tot uitbreiding van het Koninkrijk Gods" (Handel. blz. 4 en 5).*

Dat Ds. CACHET nog steeds tegenstander bleef van „landskerken”, bewijst het volgend beschrijvingspunt, behandeld in de avondzitting van Vrijdag 11 Oct. '67:

„Bestaat er hoop, dat de Kerk in dit land weer geheel zal vereenigd worden met de Kerk in de Kaapkolonie, en, indien niet, is het wenschelijk en mogelijk te vereenigen met de Kerk in Natal en den Vrijstaat?"

„Ds. M. CARTER, spreekt uitvoerig over dit punt. Hij herinnert aan het wenschelijke van vereeniging in het kerkelijke, en leest eenige punten voor

op deze zaak betrekking hebbende, waarna andere Broeders het woord voeren.

„De vergadering besluit, dat zij met de Kerk in Natal en den Vrijstaat in zoo nauw mogelijke betrekking wenscht te staan, en steeds de hoop koestert, dat men nog eenmaal met al de Gemeenten der Ned. Geref. Kerk in Z.-Afrika onder één bestuur moge worden hereenigd. In dien tusschen-tijd draagt de vergadering het op aan de Kerkelijke Commissie, om, door hare afgevaardigden naar de Kerkvergadering te Natal te trachten, den band van broederlijke liefde tusschen de beide Kerken zoo nauw mogelijk toe te halen”, bl. 21 en 22.

Onder de gemeente-verslagen komen verschillende kleinigheden voor, die goede bouwstoffen opleveren voor het kerkelijk en godsdienstig leven. O. m. trof ons de volgende pericoop, in het verslag der Gemeente *Utrecht* (sub *h* blz. 26 en 27).

„De uitoefening der kerkelijke tucht is zeker eene zeer moeilijke taak in dit land, vooral om dat andere Kerkgenootschappen de tucht onzer Kerk niet genoeg eerbiedigen. Vooral is dit de zaak bij de „Hervormde Kerk” in de Republiek. Heeft de Leeraar onzer Kerk eenig bezwaar bij het doopen van kinderen, aanneming van leden; toelating tot het Avondmaal etc., zoo is de Hervormde Kerk gereed en opent de deur voor de onvergenoegden en ongeregelden in onze gemeenten. Dit alles heeft echter geen invloed gehad op den Kerkeraad, en de tucht is in de Gemeente zooveel mogelijk gehandhaafd”.

Van de zijde der Herv. Kerk dus tegenwerking tot zelfs in het handhaven der voor allen gelijkelijk geldende Goddelijke zedewet! Trouwens hoe beter de organisatie der Ned. Geref. Kerk werd; hoe bloeiender het geestelijk leven; des te vinniger werd de tegenstand. De Handelingen der Alg. Verg. te *Nazareth* bevatten merkwaardige gedeelten dienaangaande, vooral over *M. W. Stroom* en *Lijdenburg*, terwijl CACHET, in zijn „*Vijftien Jaren*” (II 139 vlg) een eigenaardig kijkje op der vijanden taktiek geeft, in de beschrijving van eene ontmoeting met de H.H. VAN WARMELOO en BEGEMANN, te *Komati* en *Lijdenburg*. Wij laten dit gedeelte hier letterlijk volgen, om daarmede dit hoofdstuk te besluiten”.

„Die Heeren (v. W. en B.), respectievelijk predikanten te *Heidelberg* en te *Pretoria*, waren door hun Kerkbestuur belast met de taak, (indien mogelijk) *Lijdenburg* en *Nazareth* voor hunne Kerk te winnen. Men had zich zóó in de toetreding van Ds. V. HEIJNINGEN tot de liberale Hervormde Kerk der

Republiek verheugd; men had gemeend, dat het vanzelf sprak, dat de gemeente *Lijdenburg* zou goedkeuren, wat de Predikant gedaan had, toen „de jood” kwam en alles onderstboven keerde. Er moest nu een laatste poging worden aangewend, om *Lijdenburg* te winnen en daartoe werden Di. BEGEMANN en VAN WARMELO afgevaardigd om de gemeente te doorreizen en haar met zoete woorden van onze Kerk af te trekken en onder het bestuur van de liberalen te brengen. Dit alles moest geschieden, wanneer ik niet in het district *Lijdenburg* zijn kon, en daar men wist dat ik, na drie maanden op reis te zijn geweest, in October de Kerkvergadering te *Nazareth* moest bijwonen, en dan naar *Utrecht* zou gaan, was er in alle stilte besloten, dat de H.H. BEGEMANN en VAN WARMELO den 26^{en} October te *Komati* en den 2^{den} November te *Lijdenburg* zouden zou; daar zouden zij het terrein vrij hebben en, in mijne afwezigheid, naar hartelust kunnen spreken en handelen.

Doch zij rekenden buiten den waard. Te *Nazareth* zijnde, vernam ik iets van *hunne* plannen en *mijne* plan was spoedig gevormd, nl. ik zou na afloop der vergadering huiswaarts reizen. Zondag 20 October te *Amersfoort* godsdienstoefening houden, en dan, in plaats van naar *Utrecht* te gaan, door Vaalrivier terugkeeren naar *Komati*. Een paar vertrouwde vrienden werden met dit plan bekend gemaakt en zouden voor paarden en rijtuig zorgen. Overigens moest mijn voornemen geheim gehouden worden, daar het nagenoeg zeker was, dat de Predikanten hun reisplan zouden veranderen, liever dan mij in de gemeente te ontmoeten, en er mij zooveel aan gelegen lag, dat ik vooral Ds. VAN WARMELO ter verantwoording roepen kon, wegens de onware geruchten, die hij had uitgestrooid.

Den 23^{en} preekte ik te *Amersfoort*, en den 24^{en} keerde ik terug naar het Lydenburgsche. Dat dit niet zonder *grootte* zelfverloochening ging, kunt gij begrijpen. Ik was nu toch reeds drie maanden op reis; ik was niet meer dan tien of twaalf uren te paard van *Utrecht* verwijderd; ik verlangde zoo sterk naar mijne vrouw en kind; ik wist, dat mijne vrouw mij den volgende dag thuis verwachtte en ik kon mij eenigszins voorstellen, wat zij gevoelen moest als zij de tijding kreeg, dat ik eerst bijna een maand later zou thuis komen; — doch er was niets aan te doen; *plicht* gebod mij naar *Lijdenburg* te gaan; het belang der Kerk eischte het en ik moest gehoorzamen. Daartoe gaf de Heere kracht.

De Heer VAN WARMELO had, wel wat overmoedig, kerk bepalen bij den Heer JACOB DE CLERCQ, dien hij in *Zoutpansberg* had leeren kennen, en van wien hij (zonder eenige reden evenwel) voor zijne zaak zeker meende te zijn.

De Heer DE CLERCQ had het verzoek, om op zijne plaats Kerk te mogen houden, niet geweigerd; had het „wagenhuis” voor de te houden bijeenkomsten in orde laten maken; doch wilde zóó weinig met de geheele zaak te maken hebben, dat hij kort voor de komst van de Predikanten op „tocht” ging. Ik ontmoette hem aan Vaalrivier en, was ik verwonderd hem daar te vinden, nog meer stond hij verbaasd, toen hij hoorde, dat ik op weg was naar *Komati*. Indien het mogelijk geweest ware, dan zou hij met mij zijn teruggekeerd. Di. BEGEMANN en VAN WARMELO arriveerden den 25sten October, or de plaats van mijnen vriend DE CLERCQ, in *Komatie* en schenen zeer opgeruimd. Zij zouden zóóvele menschen bezoeken; zij zouden godsdienstoeiening houden: de menschen zouden, nu „CACHET” er niet was, naar hen luisteren; de overwinning zou gemakkelijk worden behaald!

Het wordt Zaterdagmiddag; vele wagens zijn van alle kanten naar de kerkplaats gekomen; nog enkele wagens komen, en ziet! daar komt er een, dien men meent te herkennen; groen geschilderd, hoog van tent, met twee zijkistjes; men begint te fluisteren: het is mijnheer CACHET zijn wagen; „ja”, zegt de een, „neen” zegt de ander, totdat aan alle onzekerheid op dit punt een einde gemaakt wordt en Ds. LION CACHET, met een hartelijk „goeden dag” van den wagen springt, en, met onverholen blijdschap door zijne menschen ontvangen wordt. De teleurstelling der H.H. BEGEMANN en VAN WARMELOO kunt gij u denken. Zij hadden er zoo vast op gerekend, dat ik, om dezen tijd, mijlen ver van *Komati*, te *Utrecht* zitten zou; zij gevoelden zich reeds zoo recht thuis in *Komati* en nu was de kans verkeken. Onze menschen waren zeer blijde en ik ontving menig hartelijken handdruk.

In den namiddag hield Ds. VAN WARMELOO eene bijeenkomst, die ik bijwoonde. Hij had, op eene Kerkvergadering te *Potbhefstrom*, op zeer onheusche wijze omtrent mij gesproken en toen ik hem nu vroeg, het gezegde te bewijzen, bleef hij het antwoord schuldig. Mijne bewering, dat hij niet door de Kaapsche Synode gelegitimeerd en dus niet beroepbaar was in eene gemeente onzer Kerk kon hij niet tegenspreken. Veel werd er over de Lijdenburgsche kwestie gesproken, en toen Z.Ew. eindelijk den aanwezigen hoofd voor hoofd afvroeg: „wie tot de Staatskerk (sic!) behoorde?” was er slechts een persoon, die „ik” antwoordde en die persoon, een opgeschoten jongen, hoorde niet in *Komati* thuis. De nederlaag der liberale predikanten zou echter nog volkomener zijn. Zij hadden bepaald, dat zij den volgenden dag, in het daartoe ingerichte wagenhuis, preeken zouden. Ik, in het midden onzer menschen, zou natuurlijk ook preeken, doch meende mijne diensten te houden, vóór of na de godsdienstoefeningen, door de anderen te houden, daar ik vast besloten had, bij hunne prediking tegenwoordig te zijn. Dit laatste wilden zij niet, en na verschillende pogingen te hebben aangewend om in eene kamer te preeken, als ik in het wagenhuis den dienst verrichten zou, besloten zij eindelijk maar in het geheel niet te preeken en sloten zij zich op in hun logeervertrekje, mij het terrein geheel vrijlatende. Wij hadden een goeden Zondag, en vergaderden in het wagenhuis met eene vrij talrijke gemeente. Den volgenden dag verlieten de beide heeren *Komati*, zonder iets voor hunne Kerk verricht te hebben, maar integendeel, na onze positie zeer te hebben versterkt.

Zaterdag 2 November ontmoette ik de beide Heeren in onze Kerk te *Lijdenburg*, en schoon zij een weinig, door daar wonende Hollanders en enkele anderen gesteund werden, bereikten zij ook hier hun oogmerk niet.

Maandagmorgen kon ik *Lijdenburg* weer verlaten en wel met een gerust hart. Het plan tegen onze Kerk en tegen mij persoonlijk gesmeed, was geheel mislukt en de voornaamste auteurs hadden *flasco* gemaakt. Iedereen gevoelde dit, en zij zelven niet het minst. *Lijdenburg* was nu voor goed overtuigd, dat de *Hervormde Kerk in de Republiek* niet *homogeen* was met *Moederkerk in de kolonie*; dat mijne beschuldigingen tegen de Kerk in de Republiek met bewijzen gestaafd waren; dat de beschuldigingen der predikanten tegen mij laster waren, en dat ik waarlijk de *Moederkerk in de Kolonie* en in de Republiek vertegenwoordigde. Sedert dien tijd was het pleidooi voor onze Kerk in *Lijdenburg* gewonnen.

Zondag 10 November hield ik kerk, op de plaats van den Heer JOUBERT, aan *Vaalrivier*, en eenige dagen later kwam ik, door 's Heeren goedheid, in welstand te *Utrecht* en in het midden der mijnen. Ik was nagenoeg vier maanden op reis geweest en had in de elf maanden van het verlopen jaar, nauwelijks drie in mijne gemeente kunnen werkzaam zijn. Eigenlijk gezegd, was ik meer reizend prediker, dan predikant van *Utrecht*. Het werk was zeker moeielijk, en, ook wat het lichaam betreft, zeer vermoeiend, doch ik was gezond en sterk, en gevoelde geen vermoeienis, zoo ik onze Kerk maar van dienst kon zijn. Daarenboven, arbeid, die wel slaagt, valt niet zwaar, en ik mocht mij, gelijk ik zeide, in een ruime mate van zegen op mijn arbeid verheugen. Ook het bezoek der liberale predikanten in het Lijdenburgsche, bracht huns ondanks, veel toe om mijn arbeid voor de Kerk te bevelligen!"

HOOFDSTUK XXXIII.

Groei onzer Kerk, temidden van smaad, vervolging en mishandeling.

De Ned. Geref. Kerk in de Z.-A. R. was nu feitelijk hersteld en onder behoorlijk kerkbestuur gebracht. Doch, om goede vorderingen te maken tegenover de „Hervormden" ontbraken er nog twee dingen, eene verklaring der Kaapsche Synode, dat het werk, door Ds. CACHET verricht, hare goedkeuring wegdroeg, en dat zij de Ned. Geref. Kerk niet alleen erkende, maar ook *als de oude Gereformeerde Kerk des lands* beschouwde; en ten tweede: vervulling der vacaturen in de gemeenten, door de Ned. Gereformeerden gesticht. Vooral aan predikanten was er zoo groote behoefte. Doch van waar die te krijgen? Wáár mannen te vinden, berekend voor het werk in den Transvaal, en bereid om zich, om des Evangelies wille, zoovele opofferingen te getroosten, als dit werk vereischte. Daarenboven, de gemeenten moesten nog leeren hunne predikanten te salarieeren, en dit viel juist in dezen tijd van geldschaarschte, zoo erg moeielijk. Met 's Heeren hulp kwamen zij echter ook dit alles te boven. In de Kaapsche Synode werd voorgesteld, eene Commissie naar den Transvaal te zenden, om de zaken *in loco* te onderzoeken, doch daar de Synode met KOTZÉ en BURGERS de handen vol had, kwam het niet zoover.

Toen besloten eenige predikanten, vrienden van de Transvaal, twee broeders officieus af te vaardigen, en kozen daartoe in de proponenten H. HOFMEIJR en J. P. JOOSTE jonge broeders, kortelings van *Stellenbosch*. Het hinderde Ds. CACHET wel wat, dat men jongelingen zond, om over de verwarde kerkelijke aangelegenheden van *Transvaal* rapport uit te brengen; hij vreesde, dat zij, door onervarenheid, de goede zaak in de *Republiek* meer nadeel dan voordeel zouden toebrengen. In dit gevoelen werd hij versterkt, toen hij van een der jonge broeders een kort en haastig schrijven ontving, hen bekend makende, wanneer zij te *Potchefstroom* dachten te zijn, en dat zij, na de Republiek doorreisde te hebben, ook bij hem hoopten te komen. Het was gelijk hij vermoed had: men had hun aangeraden, om hem eerst op het einde hunner reize te bezoeken. Ds. CACHET was juist op reis, toen hij deze dingen hoorde, en er bleef hem niets over dan hun een brief te schrijven, dien zij te *Potchefstroom* zouden vinden, en waarin hij verzocht, regelrecht naar *Utrecht* te komen (een reis van pl.m. 40 uren te paard) en hen aanbood terstond met hen op reis te gaan, en desnoods de geheele Republiek door te trekken.

Ds. CACHET vertoefde toen op de plaats van br. MARÉ, nabij *Heidelberg*, en als hij ooit met den Heere geworsteld had in het gebed, voor de hem dierbare Kerk, dan was het dien nacht in zijn wagen. Er was zóóveel aangelegen voor de Kerk, dat de beide broeders *eerst* naar *Utrecht* kwamen; door dit niet te doen, zouden zij hem voor het oog van vriend en vijand ignoreeren; en daar zij toch altijd een half officieel bezoek brachten, zou dit, onder de omstandigheden, zeer schadelijk aan hunne zaak kunnen zijn. Maar hij mocht het alles in de hand des Heeren overgeven, en zette blijmoedig zijne reize voort, terug naar *Utrecht*.

Ofschoon hij pas drie maanden op reis geweest was, kon hij nu nog maar weinig dagen thuis blijven, daar hij, als afgevaardigde der Ned. Geref. Kerk in de Z.-A. R., de Kerkvergadering in *Natal* moest bijwonen. Op die vergadering trof hij het inzooverre niet, dat Ds. HUET naar *Holland* was vertrokken; Ds. BICCARD niet langer predikant was der Geref. Kerk; Ds. TURNBULL, de plaatsvervanger van Ds. HUET en beroepen predikant van *Greytown* krank was; en hij alleen Ds. MCCARTER, de eenig overgeblevene van het oude viertal, ontmoette. Zoodra de vergadering afgelopen was, haastte hij zich terug naar *Utrecht*, waar hij na middernacht aankwam, en tot zijne ongeveinsde blijdschap vernam, dat „de twee predikanten gekomen waren”. Hij sliep dien nacht „recht lekker”.

Met groot genoegen maakte hij met de beide broeders kennis. Dat zij hun oorspronkelijk reisplan hadden opgegeven, en eerst naar *Utrecht* gekomen waren, wist hij natuurlijk op rechten prijs te schatten, en van zijne zijde draalde, hij dan ook niet, om hen, volgens belofte, op hunne reize door de Republiek te vergezellen. Na eerst te *Pongolo* en te *Utrecht* gepreekt te hebben, bezochten zij achtereenvolgens *Wakkerstroom*, *Amersfoort*, tegenwoordige *Ermelo*, aan Vaalrivier, *Comati*, *Lijdenburg*, *Nazareth*, *Pienaarsrivier Pretoria* en *Rustenburg*, en op den twaalfden Augustus 1868, waren zij nabij *Marico*. Wij mochten tot recht verstand van het hiervolgend verhaal, eerst duidelijk maken, waarom Ds. CACHET naar *Marico* wilde gaan.

Sedert jaren hadden leden der Ned. Geref. Kerk, in *Marico* woonachtig, en die met den Hervormden Leeraar van *Potchefstroom* (Ds. VAN DER HOFF) ontevreden waren, zich aangesloten bij de Ned. Geref. Gemeente te *Hartebeestfontein*; daar hunne kinderen laten doopen, de Sacramenten genoten, en de Evangelieprediking werd bijgewoond. In het vorig jaar werd Ds. CACHET te *Hartebeestfontein* zijnde, door eenige leden zijner Kerk te *Marico* te bezoeken, en de belangen der Kerk aldaar te bevorderen. Ds. CACHET werd gedurig verhinderd aan deze uitnoodiging gevolg te geven, tot in Aug. 1868, toen hij tijd en gelegenheid vond, met de predikanten J. P. JOOSTE en A. HOFMEIJR, *Marico* te bezoeken¹⁾. Volgens herhaalde bekendmaking in de courant, zouden zij ook te *Marico* prediken, en was op verschillende plaatsen Kerk besteld.

Onze reizigers kwamen Woensdag 12 Aug., des middags omstreeks een uur, aan Mahoepe's nek, nabij de *Marico*-rivier. Hier kwam hun iemand tegemoet rijden, die hun een geschrift van den Commandant van *Marico* bracht, waarbij aan Ds. CACHET verboden werd, in het distrikt Kerk te houden. Zich aan dit schrijven niet storende, reden zij voort, en waren (ongeveer vier uur des middags) juist door de rivier getrokken, toen de Commandant zich met eenige burgers voor hunne wagen stelde, en Ds. CACHET, onder vrij ruwe bewoordingen, beval om te keeren. Toen zij daaraan niet voldeden, drongen des Commandants mannen den wagen met geweld terug, door de rivier te gaan, doch Ds. JOOSTE en CACHET bleven achter, om, indien mogelijk, te verkrijgen, dat men hen ongehinderd zou

¹⁾ Men zie een: *Kort Verslag van de stichting en vestiging der Ned. Geref. Gemeente MARICO*, op pag. 92 van de hierna breeder te noemen: *Handelingen der Derde Algem. Kerkverg. der Ned. Geref. Kerk in de Z.-A. R.*

laten passeeren. Dat men in het geheel zeer recht had, hen aldus te behandelen en dat het gedrag dezer menschen slechts toe te schrijven was aan haat tegen de zaak des Heeren, zal ieder aanstonds begrijpen.

Na lang, doch tevergeefs gepraat te hebben, keerden Ds. CACHET en JOOSTE weer naar den wagen terug en vonden, dat hun drijver, de Heer BLIGNAUT, die weer aan deze zijde der rivier gebracht had. Het was inmiddels donker geworden en zij nuttigden hun avondeten. Hun toestand was onaangenaam genoeg. Den volgenden morgen om negen uur, zouden zij godsdienstoefening houden, op eene plaats pl.m. vijf of zes uur met den wagen van *Marico* verwijderd, — en een wacht van toornige mannen hield hun gevangen. De Commendant stond bekend als een toornig, opvliegend man, die het in vroegere jaren aan anderen lastig genoeg gemaakt had, en die het der „staatskerk” verschuldigd was, om, indien mogelijk te beletten, dat „Kasset, die de geheele wereld reeds ingenomen had, ook *Marico* zou innemen.” Terwijl zij zaten te eten, kreeg Ds. CACHET nog eene boodschap, dat hij zich terstond had te verwijderen, doch de onverschrokken discipel des Heeren had reeds besloten wat te doen.

Het zou de zaak der Kerk, in dat gedeelte van het land, geheel bederven, indien zij, op den volgenden dag en naasten Zondag, de godsdienstoefening niet hielden. die zij hadden laten bepalen, en daarom moest met 's Heeren hulp, die dienst worden verricht. Fluisterend deed Ds. CACHET zijner vrienden het volgende voorstel: zij zouden, op de gewone wijze, hunnen avondgodsdienst houden; daarna zouden zij het licht uitdoen, alsof zij zich ter ruste begaven, en als alles stil was, zouden Ds. JOOSTE en hij trachten om zoo stil mogelijk den wagen te verlaten en, door het kreupelhout heen, hunnen weg over den nabijgelegen bergrug trachten te vinden, naar de plaats, waar zij Kerk besteld hadden; Ds. HOFMEIJR zou bij den wagen blijven, door zich zoo lang mogelijk in den wagen op te houden, en nog al beweging te maken, hunne bewakers in den waan te laten, dat zij er allen waren. Als Ds. JOOSTE en CACHET maar eerst „Kerk” gehouden hadden, dan kon er gebeuren wat wilde. CACHET's plan werd goedgekeurd; BLIGNAUT wees hem, in welke richting de plaats lag en gaf hun een Hottentot-kaffer mede. Zij staken een stuk beschuit en biltong in hunnen zak, benevens een paar lemoenen. Vervolgens baden zij tezamen en — gingen op reis. Zoo stil mogelijk kropen zij door het kreupelhout, voorbij het huis, waar hunne bewakers sliepen(?), en zoo kwamen zij gelukkig, schoon niet zonder veel moeite,

op den top van den heuvel, tegen welke het huis gebouwd was. Zorgvuldig den grooten weg vermijdende, om geen „spoor” achter te laten, gingen zij den ganschen nacht door spruiten (beekjes), wier oevers met puntige doornstruiken bezet waren of door boschrijke vlakten, waar zij verdwaalden. Eenmaal, voorbij een woning gaande, maakten de honden jacht op hen, en moesten zij het op een loopen zetten. Eindelijk, tegen den morgen, bereikten zij een huisje, waar zij, door den nood gedwongen, een weinig moesten vertoeven. De menschen waren vriendelijk, stonden op, en maakten koffie. Daar hier wagen noch paarden te krijgen waren, moesten de Leeraren straks weer tevoet op reis, en het was ongeveer negen uur des morgens, voor zij de „kerkplaats” bereikten. Hoe men daar te moede was, toen de predikanten tevoet aankwamen en men vernam, wat er voorgevallen was, kan men denken.

Na wat gegeten en gerust te hebben, hield Ds. JOOSTE godsdienst-oefening, en ziet! tegen den middag kwam de Commandant met zijne manschappen.

J. VILJOEN riep: „waar is konstabel CACHET”? waarop Ds. CACHET zeide: „*hier ben ik*”. J. VILJOEN had, volgens verklaring van H. V. D. BERG, bij A. MEINTJES Sr. om een „slaanding” gevraagd, teneinde Ds. CACHET te slaan en had een sjambok uitgezocht, terwijl hij tot MEINTJES had gezegd, Ds. CACHET uit elkaar te zullen scheuren.

VILJOEN, vreeselijk woedend, kwam de stoep opgelopen; hij wilde Ds. C. slaan, doch werd door zijne vrienden vastgehouden; hij schold Ds. CACHET voor „verdomde Hollander”; gebod hem te vertrekken; riep menschen op, om Ds. C. op een paard vast te binden, — weigerde den wagen te laten komen; zwoer vreeselijk en verbood verder kerk te houden. Hij wilde herhaaldelijk op Ds. C. losstormen, en zwoer om geen wet te geven of zich aan iets te storen. Ds. CACHET sprak weinig en zat bedaard op de stoep koffie te drinken; hij eischte slechts, voor zich en zijn reismakkers, vrijheid tot het houden van godsdienst-oefening en recht om, als vrije mannen, den voor allen toegankelijken Gouvernementsweg te betreden. Daar de Leeraren zich geen beloften wilden laten afpersen tot terugkeer, werd de Kommandant VILJOEN steeds woedender, zocht, te paard zittende, den hoogen stoep te beklimmen, greep zich in de wangen en zwoer bij den Heere, op gruwelijke wijze; hij gebod den eigenaar der plaats hen te doen vertrekken vóór den avond, of hij zou komen en het huis ondergraven; dreigde eindelijk zichzelf te zullen doodschieten, als

zij niet weggingen; waarna hij onder zware verwenschingen voortreed.

Wij beschrijven hier niet, op welke wijze, op bevel van denzelfden Magistraatspersoon, Ds. HOFMEIJR met den wagen was lastig gevallen. Niet-tegenstaande alle dreigementen, arriveerden zij om vier uur op de plaats, waar beide Leeraren, — en des avonds hield Ds. CACHET eenvoudig godsdienstoefening, zonder zich om eenig dreigement te bekommeren.

Vrijdagochtend, ongeveer negen uur, verlieten zij deze plaats, om naar eene andere te gaan, waar zij Zaterdag en Zondag zouden kerk houden. Nadat zij een paar uren gereden hadden, ontvingen zij weder eene mondelinge boodschap, om terug te keeren, doch zij reden voort. Eindelijk kwamen zij op eene boerenplaats, waar een oud-ouderling van Ds. VAN DER HOFF, Ds. CACHET uitnoodigde om in huis te komen, daar hij met hem wilde spreken. Hij ging met hen in huis, en moest daar eene lange rede hooren over de „liefde”, — en waarom hij aan Ds. VAN DER HOFF geen verlof gevraagd had, om daar te komen. Buitengekomen, vond hij zijn wagen van den rechten weg gekeerd, en den Commandant gereed, om hem met geweld te verhinderen zijn reize te vervolgen. Hij was wederom zeer driftig en liet het ditmaal niet bij bedreigingen alleen. Ds. CACHET stond bij de ossen, toen Commandant VILJOEN, te paard zittende, plotseeling op Ds. CACHET losstormde en kennelijk hem wilde overrijden. Ds. CACHET ging een weinig uit den weg; toen VILJOEN voor de tweede maal, als een razende op Ds. CACHET losstormde en toen Ds. CACHET het paard bij den toom greep, *bracht hij Ds. CACHET, met de sjambok, die in zijn hand was, twee slagen toe op zijne linkerschouder*; toen schoten van VILJOEN'S menschen toe en grepen hem. Ds. CACHET ging voor op den wagen zitten en riep de aanwezigen tot getuigen, terwijl, op twee achtereenvolgende dagen, een verklaring werd opgemaakt, door den assistent-veldkornet JOUBERT, die den gewonden schouder des Leeraars onderzocht, waarop de paarskleurige striemen zeer zichtbaar waren.¹⁾

Wij zullen het hierbij laten, en verhalen niet, hoe de Commandant VILJOEN den wagen, met Leeraren en al, in beslag nam; hen, als gevangenen van de eene boerenplaats naar de andere reed, en eindelijk losliet. Slechts willen wij mededeelen, dat het gezelschap, nog juist ter goeder ure, op de

¹⁾ Wij ontleenen de bijzonderheden van dit verhaal aan tweeërlei bron: 1. CACHET'S *Vijftien jaren*, II, 161 v.v. 2. *Een gedrukt Proces-verbaal*, door de drie Leeraren uitgegeven. Ds. CACHET liet ons, in zijne woning te Rotterdam, nog enkele dingen zien, die hij, als heilige relieken, uit dien rampspoedigen tijd had bewaard.